

**Gemeente
Amsterdam**

Concept
Versie 2
28 september 2015

Amstelveenlijn

Vooronderzoek conventionele explosieven

Auteur(s)

A.Bakker

Opdrachtgever

Metro en Tram

Contactpersoon

J. van der Elsen
Ingenieursbureau

Kenmerk

Opsteller	Goedgekeurd en vrijgegeven	Paraaf	Datum
=A.Bakker			28-9-2015

Inhoud

1	Inleiding	5
1.1.	Aanleiding	5
1.2.	Opdrachtformulering	5
2	Algemene gegevens	6
2.1.	Situatie	6
2.2.	Onderzoeksgebied	6
3	Werkwijze, onderzoeksmethode	8
3.1.	Verrichte onderzoeken	8
3.2.	Literatuur	8
3.3.	Gemeentearchief Amstelveen	9
3.4.	Stadsarchief Amsterdam	9
3.5.	Nationaal Archief	10
3.6.	Nederlands Instituut voor Militaire Historie	10
3.7.	NIOD-instituut Amsterdam	10
3.8.	Semistatische Archiefdiensten Defensie	11
3.9.	The National Archives Londen	11
3.10.	BAMA Freiburg	12
3.11.	Luchtfoto's	12
4	Resultaten	13
4.1.	Onderzoeken	13
4.2.	Literatuur	13
4.3.	Gemeentearchief algemeen	20
4.4.	Stadsarchief Amsterdam	21
4.5.	Gemeentearchief Amstelveen	21
4.6.	NIMH Den Haag	25
4.7.	NIOD-instituut Amsterdam	26
4.8.	BAMA Freiburg	26
4.9.	Nationaal Archief 's-Gravenhage	27
4.10.	EODD	30
4.11.	Historische vereniging Amstelveen	33
5	Resumé historisch feitenmateriaal	34

6	Analyse	38
6.1.	Meidagen	38
6.2.	FLAK Janselaan	38
6.3.	Brief 28 juni 1940	38
6.4.	Henegouwselaan	39
6.5.	Bommen ten westen Noorddammerweg	39
6.6.	Burg van Sonlaan en Ouderkerkerlaan	39
6.7.	Ouderkerkerlaan 130-140	39
7	Leemten in kennis	40
8	Toetsing aan WSCS OCE	41
8.1.	Algemeen	41
8.2.	Verdedigingswerk: Janselaan / Sportlaan	42
8.3.	Wapenopstellingen: Ringspoorbaan	42
8.4.	Loopgraaf: Ringspoorbaan en Grote Loopveld	42
8.5.	Tankgracht: Ouderkerkerlaan	43
8.6.	Inslagpunt blindganger	43
8.7.	Crashlocatie vliegtuig: diverse locaties	43
8.8.	Tapijtbombardement: diverse locaties	43
8.9.	Beschieting: Ouderkerkerlaan 130-140	43
9	Conclusies en aanbevelingen	44
10	Bronnen	45
10.1.	Literatuur	45
10.2.	Explosievenonderzoeksrapporten	46

Bijlage(n)

Bijlage 1 -Situatie

Bijlage 2 -Onderzoeksgebied

Bijlage 3 -Luchtfoto's op Army Maps uit 1943

Bijlage 4 -Luchtfoto

Bijlage 5 -Luchtfoto

Bijlage 6 -Luchtfoto

Bijlage 7 -Luchtfoto

Bijlage 8 -Historisch feitenmateriaal

Bijlage 9 -Verdachte locaties en afbakening

Bijlage 10- NIOD inventaris 077

1 Inleiding

1.1. Aanleiding

De Amstelveenlijn tussen Station Zuid en de eindhalte Westwijk wordt aangepast. Hierbij worden enkele gelijkvloerse kruisingen omgezet in ongelijkvloerse kruisingen. Tevens wordt het aantal haltes verminderd. Ten zuiden van de eindhalte wordt een opstel terrein gemaakt in de Noorder Legmeerpolder.

Voor de voorgenomen werkzaamheden is inzicht gewenst in de mogelijke aanwezigheid van niet gesprongen explosieven.

1.2. Opdrachtformulering

Eerder, in 2010, is reeds een probleeminventarisatie conventionele explosieven verricht conform de toenmalige Beoordelingsrichtlijn Conventionele Explosieven.

Sinds 2012 is een nieuwe normering van toepassing, het Werkveldspecifieke Certificatieschema Opsporen Conventionele Explosieven. Het WSCS OCE eist een minimaal aantal te raadplegen bronnen in de vorm van literatuur en archieven. Voorts zijn richtlijnen vastgesteld voor het afbakenen van gebieden die verdacht zijn van explosieven.

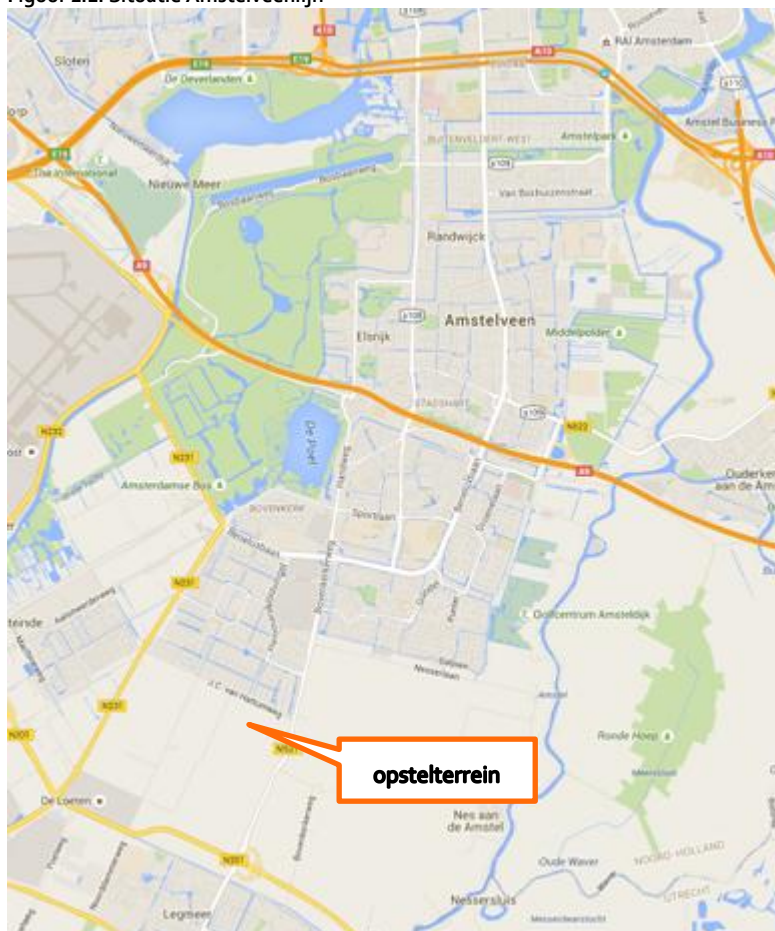
Gezien de voortschrijdende normering is het wenselijk het onderzoek uit te voeren

2 Algemene gegevens

2.1. Situatie

De Amstelveenlijn wordt van Station Zuid doorgetrokken naar een opstelsterrein in de Legmeerpolder.

Figuur 2.1: Situatie Amstelveenlijn

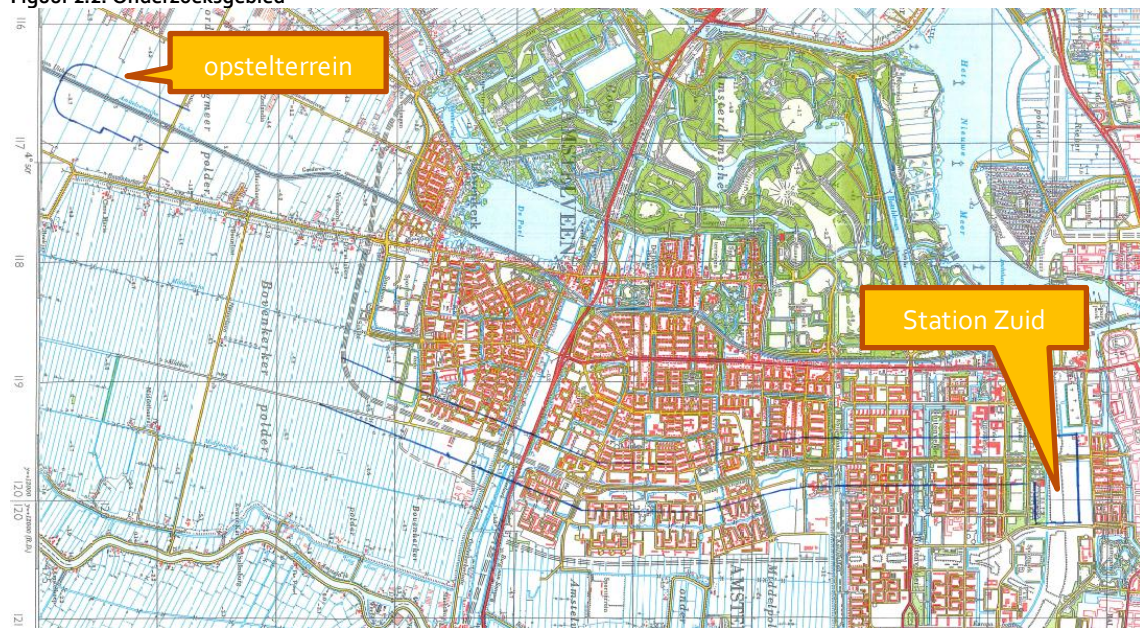

2.2. Onderzoeksgebied

Het onderzoeksgebied strekt zich uit tot 200 m aan weerszijden van het tracé van de huidige Amstelveenlijn en het toekomstige opstelsterrein. De afstand van 200 m is een naar boven afgeronde vuistregel uit de normering voor explosievenonderzoek.

Het onderzoeksgebied is weergegeven in onderstaande figuur. De ondergrond is een topografische kaart 1:25.000 uit 1967. Uit praktische overwegingen is de kaart 90° rechtsom gedraaid.

Figuur 2.2: Onderzoeksgebied

Bron: Topografische Dienst 1967

3 Werkwijze, onderzoeksmethode

In de normering voor explosievenonderzoek, het WSCS OCE van 2012, zijn de verplicht en optioneel te raadplegen bronnen benoemd.

Vooruitlopend op de invoering van het WSCS OCE versie 2.0 worden als aanvullende bronnen genoemd: Koninklijke Bibliotheek, Nationaal Archief, Provinciaal Archief.

Vrijwel alle bronnen (met uitzondering van getuigen) zijn geraadpleegd.

Tabel 3.1: Overzicht verplicht en optioneel te raadplegen bronnen.

Bron	Raadplegen	
	Verplicht	Optioneel
Literatuur	√	
Gemeentearchief	√	
Nederlands Instituut voor Militaire Historie		√
Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie		√
Explosievenopruimingsdiensten Defensie	√	
Luchtfoto's Wageningen	√	
Luchtfoto's Zwolle	√	
Luchtfoto's TARA		√
The National Archives (Londen)		√
Bundesarchiv-Militärarchiv (Freiburg)		√
The National Archives (Washington)		√
Getuigen		√

Bron: Staatscourant nr. 4230 16 maart 2012.

Tevens worden eerder verrichte rapportages van explosievenonderzoeken geïnventariseerd en geanalyseerd.

3.1. Verrichte onderzoeken

Op en nabij het onderzoeksgebied zijn diverse explosievenonderzoeken verricht, variërend van een quick scan, probleeminventarisaties tot volledige vooronderzoeken. De rapportages zijn gespecificeerd in het betreffende hoofdstuk bronnen.

3.2. Literatuur

De literatuur over de Tweede Wereldoorlog omvat landelijke, regionale en lokale bronnen. Ze zijn gespecificeerd in het betreffende hoofdstuk bronnen.

3.3. Gemeentearchief Amstelveen

De bron "Gemeentearchief" die volgens het WSCS OCE geraadpleegd moet worden, kan voor het onderzoeksgebied onderscheiden worden in twee gemeentearchieven: het Stadsarchief Amsterdam en het gemeentearchief Amstelveen / Nieuwer-Amstel. Het laatst genoemde archief is nu deels ondergebracht bij het SAA.

In het kader van het eerdere onderzoek in 2010 voor de Amstelveenlijn is het gemeentearchief van Amstelveen / Nieuwe-Amstel ook in het gemeentehuis van Amstelveen geraadpleegd.

3.4. Stadsarchief Amsterdam

3.4.1. Luchtbescherming

De Luchtbeschermingsdienst van de gemeente Amsterdam heeft de waarnemingen vanaf 25 oktober 1940 vastgelegd in zeven handgeschreven rapporten. Uit het perifeer gelegen Buitenveldert zijn vrijwel geen waarnemingen bekend.

De Luchtbeschermingsdienst baseerde zich deels op informatie van politiebureaus, zoals Politiebureau Pieter Aertszstraat in Amsterdam-Zuid

3.4.2. Politierapporten

Het Stadsarchief Amsterdam beschikt over rapporten van ruim twintig politiebureau's.

Uit het rapport van Politiebureau Pieter Aertszstraat komen onderstaande waarnemingen op 9 juli 1940.

Tabel 3.2: Mutaties in rapport Politiebureau Pieter Aerszstraat

9 juli 1940	8	Rapp. verm: in den afgelopen nacht eenige bommen zijn neergekomen en ontploft in een weiland ten noorden van de Kalfjeslaan in de onmiddellijke omgeving van het kruithuis. Nadere gegevens niet bekend. H.B. en Commandopost L.B. in kennis gesteld.
	10.05	In verband met mut: sub 8 uur voorn: dit rapport, rapporteert de H.i.p. Chef in de 5 ^e Sectie 2 ^e Afdeling, dat bij onderzoek is gebleken, dat in de weilanden aldaar 7 granaat-trechters zijn ontstaan. Eventueel gevaar voor publiek en omwonenden is niet aanwezig, daar deze trechters op vrij groote afstand van omwonenden en publieken weg verwijderd liggen en bij onderzoek gebleken is dat de granaten (bommen) alle ontploft zijn

3.4.3. Schaderapporten

Een indirecte aanwijzing voor geëxplodeerde granaten of brisantbommen is te vinden in de schaderapporten die opgesteld zijn voor de Schade Enquête Commissie.

3.5. Nationaal Archief

In het Nationaal Archief in Den Haag zijn de volgende inventarissen geraadpleegd:

- 2.04.53.15 Inspectie Bescherming Bevolking Luchtaanvallen
- 2.04.110 Ministerie van Binnenlandse Zaken, Korps Hulpverleningsdienst
- 2.13.71 Defensie Londen
- 2.13.137 Ordedienst / Nederlandse Binnenlandse Strijdkrachten
- 2.13.167 Bunkerarchief

3.6. Nederlands Instituut voor Militaire Historie

In het NIMH te Den Haag zijn de volgende inventarissen of collecties geraadpleegd

575 Duitse verdedigingswerken

3.7. NIOD-instituut Amsterdam

In het NIOD-instituut zijn de volgende collecties geraadpleegd:

Tabel 3.3: Algemeen overzicht toegangen en archiefstukken in het NIOD-instituut [bominslag, bombardement].

inv	Nr.	omschrijving
001	815-819	Wehrmachtsbefehlshaber in den Niederlanden. Stukken met betrekking tot de Hafekommandant Amsterdam
77	1328	Genaralkommissariat für das Sicherheitswesen Höhere SS- und Polizeiführer
190a	56	Amsterdam, sept. 1944-april 1945
190a	57	Aalsmeer - Anna Paulowna
190a	125	Portefeuille, bevattende door de groep Albrecht verzamelde of vervaardigde kaarten en plattegronden van diverse, niet nader geordende steden en dorpen in Nederland, z.d.
216b	85	Meldingen van sabotage [] ontvangen van burgemeesters van Amsterdam en Uithoorn, 27 februari – 16 september 1941
216k	455	Stukken betreffende het instellen van onderzoeken naar brandstichtingen in de Gemeentelijke Arbeidsbeurs, het bevolkingsregister en de Joodse Schouwburg, 13 februari – 28 april 1943
	462	Overzicht van de diensttelegrammen van de Amsterdamse politie over de periode 10 mei 1940 – 25 november 1944
	642	[Gewest Amsterdam-Post Bunnik] Rapporten [] inslag van een granaat, 20 januari – 20 maart 1944
240-0422		Dossier - Luchtbescherming
	a2	Beknopt overzicht van de organisatie en de werking van de Luchtbeschermingsdienst Amsterdam. Bijlage: een kaart van Amsterdam met aanduiding van de wijk- en vakindeling

inv	Nr.	omschrijving
		van de luchtbeschermingsdienst, zonder datum
	a6	Rapport der werkzaamheden van het Vakinlichtingenbureau van de Luchtbeschermingsdienst der gemeente Amsterdam, zonder datum
244	1092	Lans-Van der Wal, J. "Voorts komen aan de orde, voorzien meestal van eigen commentaar: de meidage van 1940, het bombardement van het Wilhelminagasthuis te Amsterdam (schrijfster woont in de buurt)"
244	1742	Weber-Evelein, Hendrica Philippina; dagboek. "Het SD gebouw aan de Euterpestraat is een ravage door een bombardement."
248-2466	6	Dossier – Lau, Willem Cornelis Stukken betreffende de Luchtbeschermingsdienst Amsterdam, waaronder briefjes betreffende een bominslag op het Stadionplein en op de Hoofdweg, mei 1942 – maart 1944
249-0116A	a20	Bombardementen, geallieerde. Overzicht slachtoffers 29 juni 1940-31 maart 1946
249-0332	50	Dossier Hongerwinter. Herinneringen Tyson-King "over een bombardement eind november 1944"
249-1313	a2	Dossier – LKP – Amsterdam. Korte notitie van Douwe Visser. Visser was slachtoffer van het bombardement op Amsterdam-Noord op 17 juli 1943
249-0422		Dossier - Luchtbescherming
	A2	Beknopt overzicht van de organisatie en werking van de LB Amsterdam
	K13	Een verklaring van Wijkhoofd Luchtbescherming vak X wijk E
	21	Staten opgemaakt door de heer Van Hulten met registratie van luchtalarm in en beschietingen boven Amsterdam en Amstelveen, bijgehouden per dag in de periode 1939-1944

Bron: NIOD-instituut.

3.8. Semistatische Archiefdiensten Defensie

De semistatische archiefdiensten van het ministerie van Defensie in Rijswijk beheren de archieven van het ministerie van Defensie voordat deze aan het Nationaal Archief worden overgedragen. Geraadpleegd zijn de dossiers met acties van het EOCL in Buitenveldert en Amstelveen langs het tracé van de Amstelveenlijn.

3.9. The National Archives Londen

Via derden (Hans Nauta) is informatie verkregen uit TNA Londen. In het kader van diverse projecten wordt informatie met Hans Nauta uitgewisseld, die ook bruikbaar is voor het project Amstelveenlijn. .

3.10. BAMA Freiburg

Via derden (Monshouwer-Sariocon) is informatie verkregen uit het Bundesarchiv Militärarchiv in Freiburg.

3.11. Luchtfoto's

Het Ingenieursbureau beschikt over diverse luchtfoto's die in de Tweede Wereldoorlog gemaakt zijn door geallieerden van het onderzoeksgebied. De foto's komen uit de collecties van het Kadaster te Zwolle, de Landbouwuniversiteit te Wageningen en The Aerial Reconnaissance Archives in Schotland.

4 Resultaten

4.1. Onderzoeken

Voor de locatie Sportpark Janselaan West heeft KWS in 2007 een vooronderzoek verricht. De locatie van een Duits complex met luchtafweergeschut werd als verdacht aangemerkt.

Voor de ombouw van de Amstelveenlijn heeft het Ingenieursbureau Amsterdam in 2010 een verdachte zone gemarkeerd langs de Ouderkerkerlaan waar mogelijk klein kaliber munitie in de bodem voorkomt. Tevens is aan de voet van de toenmalige Ringspoorbaan een 200 m brede zone gedefinieerd waar opstallen zijn gesloopt om vrij schootsveld te creëren voor mitrailleurstellingen op de kruin van de Ringspoorbaan.

Ten behoeve van de reconstructie van de De Boelelaan heeft het sinds 1 januari 2015 zo geheten Ingenieursbureau in 2015 rondom drie inslagkraters van brisantbommen een verdachte zone à 306 m gemarkeerd. De Amstelveenlijn ligt buiten die zone.

T&A Survey heeft in 2009 een vooronderzoek verricht voor de Ag tussen de knooppunten Badhoevedorp en Holendrecht. Ter plaatse van de Amstelveenlijn is het onderzoeksgebied niet verdacht.

T&A Survey heeft in 2012 het onderzoeksgebied van het spoortraject Nieuwe-Meer-Duivendracht als onverdacht gekwalificeerd. In het rapport wordt een EOD-vondst 19840252 genoemd (ter hoogte van de De Boelelaan).

4.2. Literatuur

4.2.1. Abrahamse, J.E. et al. (2012), Het militaire landschap.

In het militaire landschap zijn stellingen uit de vroegmoderne tijd gekarteerd. Wat betreft de Tweede Wereldoorlog komen inundaties aan de orde. In het onderzoeksgebied zijn geen polders onder water gezet.

4.2.2. Bijsmans 1996

Uit "800 jaar Amstelveen, de Amstelveners en hun oorlogen" zijn de volgende citaten van Bijsmans ontleend:

"Kalfjeslaan. Daar stond voor de toenmalige herberg De Uitkijk een soort statief met erop een stuk luchtafweergeschut." (p. 260). De vroeger herberg en later café De Uitkijk lag aan de westzijde van de Amstelveenseweg tegenover de Kalfjeslaan (BMA 2011).

"FLAK aan de Janselaan, met rechts op de voorgrond de boerderij van de familie Post Splinter. De FLAK aan de Janselaan schoot in het najaar van 1940 per ongeluk een eigen Heinkel-bommenwerper uit de lucht. Het toestel stortte neer in de Henegouwselaan" (p. 259)

"In de nacht van 16 op 17 juni 1944 stortte een Bitse Halifax-bommenwerper neer in het land achter de Amsteldijk-Zuid. Op de foto is te zien hoe het uitgebrande vliegtuigwrak werd geborgen. Duitse soldaten groeven later resten op. (HAGA)" (p. 259) [foto]

"Ronduit rampzalig was het bombardement op 24 februari 1945. Doelwit was mogelijk de buur bij de Pauluskerk, waar Duitsers zaten, maar de splinterbommen kwamen terecht op een blok huizen in de Charlotte van Montpensierlaan. Door de ontploffingen sprongen in heel Elsrijk ruiten en raakten gevels ontwricht" (pp. 261-262).

4.2.3. Gast & Visser 1981, De geschiedenis van het Oude Dorp Amstelveen

Archivaris C.D. Gast en voorlichter C.T. Visser noemen het bombardement op het geschut aan de Noorddammerweg op 14 mei 1940 en de beschieting van een treintje bij de Handweg op 9 september 1944.. De gegevens worden ook genoemd in de publicatie van Visser uit 1989.

4.2.4. Gemeente Amstelveen 1985

In 1985 is een tentoonstelling ingericht over de bezettingsjaren in Amstelveen. De bijbehorende catalogus bevat een beknopte weergave van het "geweld vanuit de lucht". "De eerste vliegramp gebeurde met een Duits toestel dat door het eigen geschut aan de Janselaan werd neergehaald en terecht kwam op een rij huizen aan de Henegouwselaan."

"Twee keer probeerden de geallieerden het hoofdkwartier van de Duitse luchtmacht bij de Pauluskerk te bombarderen, op 30-10-1941 en 24-02-1945. Beide malen werden burgerhuizen getroffen."

"Op 9 september 1944, een zaterdag, beschoten acht Engelse jagers het treintje bij de spoorwegovergang Handweg. Twee mannen werden dodelijk getroffen.

In het voorjaar van 1945 werd tenslotte een colonne Duitse vrachtauto's op de Ouderkerkerlaan beschoten, waarbij Duitse soldaten sneuvelden" (Gemeente Amstelveen 1985, p. 11).

De catalogus bevat een foto van verwoeste huizen in het Urbanuspark in Bovenkerk, 14 mei 1940.

4.2.5. Grimm et al.

Het tot Fliegerhorst Schiphol uitgebouwde vliegveld is na de meidagen van 1940 tientallen keren gebombardeerd door geallieerde bommenwerpers. Het bombardement op 13 december 1943 betekende de uitschakeling van Schiphol als Fliegerhorst (Grimm et al. 2009).

4.2.6. Houten, T. van

Van Houten heeft een foto van de Nederlandse luchtafweerstelling bij Bovenkerk opgenomen.

4.2.7. Huurman

Genoemd wordt de beschieting van de trein Bovenkerk-Amstelveen om 13.55 u op 9 september 1944 (Huurman 2001, p. 472).

4.2.8. Jansen, A.A. 1996 (I In het offensief)

De paragraaf "De Luftwaffe in Amstelveen" (pp. 153-154) is gebaseerd op T. Visser.

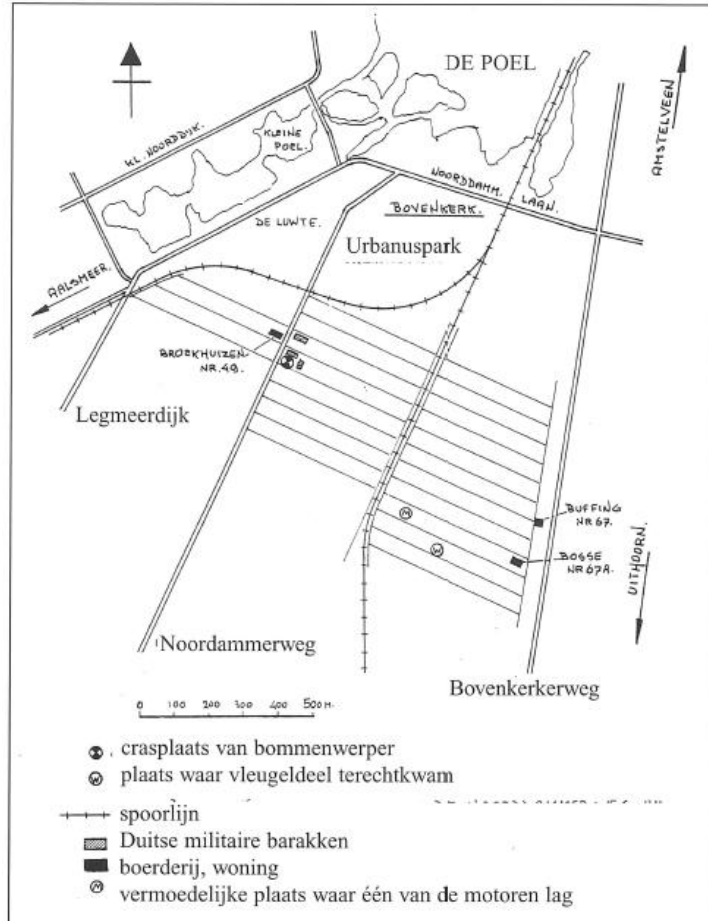
4.2.9. Jansen, A.A. 2001 (III De ondergang)

In het laatste deel van de trilogie over Fliegerhorst Schiphol worden enkele crashes genoemd "Volledigheidshalve maken we hier nog melding van de crash van een derde Duitse jager welke die ochtend [21 juli 1943] om 06.25 u plaatsvond. Het toestel, een FW 190A, stortte neer bij het perceel Middenweg nr. 187 in de Middelpolder, even ten oosten van Amstelveen (Nieuwer Amstel), waardoor een hooischelf en een paar schuurtjes in brand geraakten" (p. 18)

[3 oktober 1943] De Me 109 19912 in het Amsterdamse Bos, die ca. 400 m ten westen van de Amstelveenseweg en ongeveer 300 m ten zuiden van de Bosbaan volkomen in de vernieling ging. "De destijds 12-jarige Sander Korthals Altes zag het gebeuren" (p. 116).

Jansen presenteert een kaart met de locaties waar (onderdelen van) een bommenwerper neer kwam: "Plaats op het huidige Roda-sportterrein aan de Noorddamerweg bij Bovenkerk waar op 3 november 1943 de B26C Marauder 41-34963 van de 322ste Bomb Group neerstortte" (pp. 172-173). Voorts noemt Jansen een "Krankenrevier in school Catharina van Cleverlaan (Amstelveen), Wetterwarte in Keizer Karelweg 117-119 (Amstelveen)." (p. 268).

Figuur 4.1: Crash Marauder op 3 november 1943

Bron: A.A. Jansen

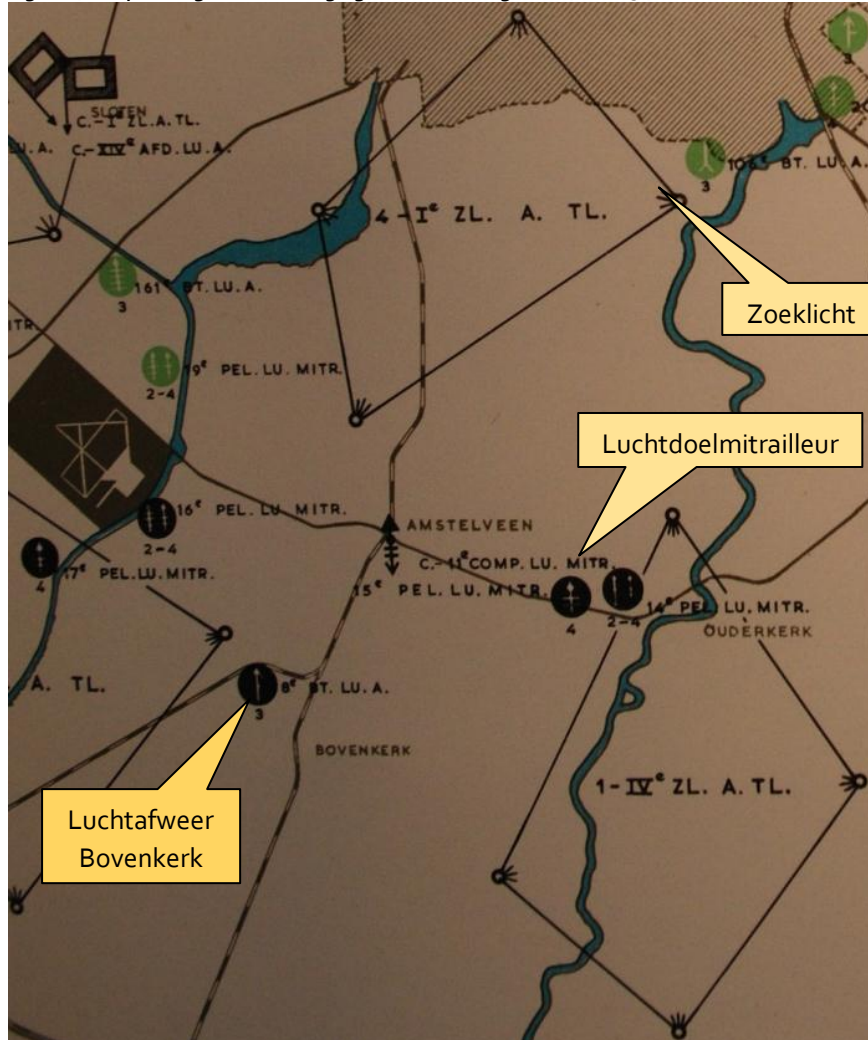
4.2.10. Molenaar

In het standaardwerk over de Nederlandse luchtafweer in de meidagen van 1940 is een figuur opgenomen met zoeklichten en luchtafweerstellingen rondom Amsterdam.

In Bovenkerk was de 8^e Batterij Luchtafweer onder bevel van reserve eerst luitenant A.H. Bosscher opgesteld ter verdediging van zowel Schiphol als de springstoffenfabriek in Ouderkerk.

Aan het 14^e en 15^e Peleton Luchtmitrailleurs langs de Burgemeester van Sonweg was de verdediging van de springstoffenfabriek bij Ouderkerk opgedragen. In het centrum van Amstelveen bevond zich de C.-11^e Comp. Lu. Mitr.

Figuur 4.2: Opstelling luchtverdediging in de namiddag van 14 mei 1940

Bron: Molenaar 1970, kaart 16

Het 14^e beschikte over twee kanonnen van 2 tl. (tegen luchtdoelen) en vier mitrailleurs M.25, het 15^e beschikte over vier mitrailleurs M.25 (p. 563).

De 8^e Bt.Lu.A. werd op 14 mei om 15.00 u aangevallen (p. 573).

4.2.11. Nierstrasz

Op p. 70 noemt Nierstrasz munitie- en materiaalmagazijnen in de wijde omgeving van Amsterdam, waaronder in Amstelveen

Op p. 73: I-31 R.I. [] moest de wegen uit zuidelijke richting afsluiten en werd aanvankelijk verdeeld over een groot aantal complexen aan de Amstel bij 't Kalfje, de Kalfjeslaan, het Hulpvliegveld Bosplan, de Boschlaan en het viaduct in de Haagseweg over de Ringvaart.

4.2.12. Pater & Schoenmaker

Op pp. 446-447 worden twee verzetskaarten uit het NIMH gepresenteerd. De Burg van Sonweg en de Ouderkerkerlaan waren militaire routes volgens een verzetskaart van 30 maart 1945. Aan de noordzijde van de Van Sonweg bevonden zich loopgraven met mitrailleurstellingen. Langs de zuidzijde van de Ouderkerkerlaan lag een tankgracht.

4.2.13. Studiegroep Luchtoorlog

De SGLO heeft per oorlogsjaar een overzicht gemaakt van neergestorte geallieerde en Duitse vliegtuigen:

Om 0119 uur op 14 juli 1942 stortte een Blenheim IV neer in Amstelveen (Amsterdamse Bos). Het verliesregister van 1943 vermeldt een crash van een FW 190A-6 op 20 juli 1943 om 0625 u in Nieuwer Amstel (Middenweg 197).

Op 3 oktober 1943 gingen twee Messerschmitts Bf 109C-6 verloren in Amstelveen, de ene in het Amsterdamse Bos om 12.25 uur en de andere in Bovenkerk (tijdstip onbekend).

Een Mosquito II crashte op 4 december 1944 om 0332 uur in het Amsterdamse Bos.

Als laatste crash in Amstelveen vermeldt het verliesregister een Halifax III op 17 juni 1944 om 0205 in de Bovenkerkerpolder.

4.2.14. Spaargaren

In een reconstructie van de beschieting, waarbij zijn vader omkwam, maakt Ir. J.J. Spaargaren J.Azn gebruik van een luchtfoto van 26 februari 1945 en enkele gegevens van de LBD in Nieuwer-Amstel. In het onderschrift van de foto: "het enorme ontmantelde complex met het zware afweergeschut (FLAK) van de bezetters (midden), ter hoogte van de Janselaan, die sinds 1970 Sportlaan heet."

Bijlage 4 bevat een getypt verslag onder de kop H. Kraamwinkel met in de linkermarge G 34. "Begin 1945 werd een colonne Duitse auto's op de Ouderkerkerlaan beschoten ter hoogte van het Groenelaantje. Daar waren doden bij. Twee à drie legerauto's en een personen auto werden geraakt, één brandde uit. Er waren inslagen in de woningen van de Ouderkerkerlaan, de nrs. 130-140. De beschieting gebeurde door een Tommy, tussen 11.40 en 11.55 uur. De Tommy's schoten op alles wat maar bewoog in die tijd. Een boer uit de ronde Hoep die zijn hooi naar huis bracht, liet het leven.

4.2.15. Stigter

Op 10 mei 1940 om 03.00 u werd het vliegveld Schiphol aangevallen door Duitse bommenwerpers Stigter, p. 13). Het luchtafweergeschut bij Bovenkerk is daarbij gebombardeerd.

4.2.16. Visser, T.

In opdracht van de gemeente Amstelveen heeft Tini (Catherine) Visser de bezettingsjaren in Amstelveen beschreven. In haar boek zijn kaartjes opgenomen van (delen van) Amstelveen met Duitse objecten.

Visser noemt diverse explosieve gebeurtenissen en feiten in Amstelveen, die in chronologische volgorde vermeld zijn in onderstaande tabel.

Tabel 4.1 : Data en gebeurtenissen volgens T. Visser

Jjjj-mm-dd	Gebeurtenis	pag
1940-05-14	Bombardement NL luchtafweer Bovenkerk	
1940-05-17		97
1940-05-21	Janselaan betrokken voor FLAK	97
1940-05-23	FLAK; scherven	101
1940-06-17	Blenheim crasht in polder achter Oudserkerk	101
1940-07-22	LBD bespreking met Pfeiffer, stafofficier Ordnungspolizei	99
1940-07-22	Bominslag Ringdijk Bovenkerker Polder	101
1940-07-23	Acht bommen vernielen aardappelveld bij Oostermeerweg	101
1940-08	Varkens komen om bij Nes	101
	Urbanuspark dreunde toen een bom in een weide sloeg	101
1940-09-07	Heinkel-3 neergeschoten; vier huizen henegouwselaan in brand	103
1940-11-15	'de Janselaan' geb ombardeerd; kassen Post Splinter vernield	104
1943-07-21	Duitse jager crasht op de Middenweg	239
1943-07-25	Beschadigd toestel werpt brandommen boven polders	241
1943-08-23	Legmeerdijk: Van Heteren gewond door blindganger	241
1943-10-18	Noorddammerweg: Teun Dekker gedood door blindganger	
1943-11-03	Crash van Marauder in de Bovenkerkerpolder op 3 november 1943	242
1943-12-02/03	Bosplan: crash Engels verkenningsvliegtuigje bij Koenenkade	245
1943-12-13	Bosplan en Kleine Noorddijk	244
1943-12-16	Amsteldijk-Zuid 185 noodlanding Duitse jager	246
1945-03	Ouderkerkerlaan: beschieting	498

Noot: crash 21 juli 1943 bij Hubertushoeve aan Middenweg

In het onderzoeksgebied zijn drie gebeurtenissen en één Duits complex relevant.

Vrij snel na de capitulatie werd Duits geschut opgesteld. "Het zwaarste geschut in Nieuwer-Amstel kwam aan de Janselaan [] Daar, honderden meters diep in het land, ontstond een kleine vesting van barakken, beschermd door aarden wallen met daarbuiten mitrailleurs en in het midden de Flak" (p. 97).

De Flak schoot een eigen toestel neer op 7 september 1940. "Het ging om een opstijgende Heinkel-3 [sic] bommenwerper en het doel voor die nacht [7 september 1940] was Newcastle-on-Tyne [] stortte op de Henegouwselaan [.....]. Het [blussen] was een gevaarlijk karwei, want er zaten waarschijnlijk nog bommen in het toestel. []

De olie bleef maar branden in de geslagen krater. De opruimingsdienst stortte er uiteindelijk zand op, in de hoop dat de bommen daarbij niet zouden ontploffen.” (p. 103).

Op 21 juli 1943, 6.15 uur in de morgen fietste Frans Bromet door de polder. Hij zag hoe een Duitse jager tegen een hooiberg aan de Middenweg vloog en in brand raakte (p. 239).

In maart 1945 werden drie Duitse vrachtwagens op de Ouderkerkerlaan bestookt (p. 498). Volgens H. Kraamwinkel (in Spaargaren) vonden de beschietingen op de Ouderkerkerweg plaats ter hoogte van de nummers 130-140.

4.2.17. Wijnand 1970

Wijnand (1970, p. 77) verhaalt over het AFC-terrein “In september [1944]—even voor de slag bij Arnhem begon – wilden de Duitsers mitrailleurvesten op de Ringdijk bouwen en nu wilden zij onze tribunes afbreken om schootsveld te krijgen. Na moeizame onderhandelingen kwam ook hier een compromis tot stand en dat bestond dan hieruit dat de open tribune “à jour” moest worden gemaakt.”.

Met de Ringdijk wordt de Ringspoordijk ten oosten van de huidige Beethovenstraat bedoeld.

4.2.18. Zwanenburg 1993

Zwanenburg noemt Amstelveen en Bovenkerk in totaal drie keer. In de kroniek noemt hij op 3 oktober 1943 hij drie crashes van Duitse jachtvliegtuigen (Messerschmitts): “Het was de op Schiphol gelegde II/JG3 die drie Bf-109's verloor, een bij Bovenkerk, Amstelveen en Schiphol zelf.”

Op 3 november 1943 ging een Amerikaans toestel verloren: “het was een B-26 van de 323 Bomb Group, die neergeschoten door de luchtafweer verloren ging en terecht kwam bij Bovenkerk.”

4.2.19. www.geschiedenismaatschappijbetgem.nl

In “Amstelveen Elsrijk tijdens de Tweede Wereldoorlog (6)” worden de achtergronden van het bombardement op de Montpensierlaan genoemd.

4.3. Gemeentearchief algemeen

De bron “Gemeentearchief” die volgens het WSCS OCE geraadpleegd moet worden, kan voor het onderzoeksgebied onderscheiden worden in twee gemeentearchieven: het Stadsarchief Amsterdam en het gemeentearchief Amstelveen / Nieuwer-Amstel. Het laatst genoemde archief is nu deels ondergebracht bij het SAA. In het kader van het eerdere onderzoek in 2010 voor de

Amstelveenlijn is het gemeentearchief van Amstelveen / Nieuwe-Amstel ook in het gemeentehuis van Amstelveen geraadpleegd.

4.4. Stadsarchief Amsterdam

4.4.1. Stadsarchief Amsterdam

Het Stadsarchief heeft diverse inventarissen op het gebied van CE in Amsterdam en ook van de gemeente Nieuwer-Amstel / Amstelveen.

De bevindingen in Buitenveldert zijn:

- Drie bominslagen
- Zeven trechters bij het kruithuis aan de Kalfjeslaan 8/9 juli 1940
- Zeven bominslagen op land van Barneveld en Overschot (/277)

4.5. Gemeentearchief Amstelveen

De bevindingen zijn in Amstelveen zijn samengevat:

- Bewoners van het Catherina van Clevepark en omstreken waarschuwen voor lichtkogels Engelse vliegtuigen en opslag brandstof langs noordzijde Kalfjeslaan in 1940
- Bovenkerk: St. Urbanus schade aan huizen t.g.v. bominslag in 1940
- Bovenkerkerpolder: berging toestel van de RAF in 1980
- Henegouwselaan: schade aan diverse percelen
- Blindganger

4.5.1. Brief bewoners Buitenveldert 28 juni 1940

Het archief van de gemeentesecretarie (30355/4569 [DSC_0324]) bevat een brief van verontruste bewoners in 'Buitenveldert' van 28 juni 1940 met 15 handtekeningen. De brief is gericht aan de burgemeester van Nieuwer-Amstel.

"dat zij bewoners zijn van Buitenveldert en wel speciaal het gedeelte grenzende aan Cath. Van Clevepark / Walraven van Brederodestraat.

dat er een open stuk bouwterrein is nabij hunne woningen, daar waar tevens de noodbrug toegang geeft tot de Kalfjeslaan.

dat al geruime tijd aldaar dat open terrein gebruikt wordt als olie- en benzinedepot, immers daar honderden vaten in de open lucht worden opgeslagen en weer vervoerd, glinsterend in zon- en maneschijn.

dat de Engelsche vliegtuigen ook boven dit terrein hebben rondgevlogen en des 's nachts zelfs trachten door lichtkogels de omgeving beter zichtbaar voor hun doelwit te doen zijn."

In de marge is met potlood geschreven: "Mondeling afgedaan, vaten zijn weg en auto's gecamoufléerd, ondertekenaars op de hoogte gebracht"

4.5.2. Nieuwer-Amstel algemeen 1940-1945

Het dossier 30355 / 4584 bevat onder andere een overzicht van gebeurtenissen in Amstelveen tijdens de Tweede Wereldoorlog.

Tabel 4.2: Gebeurtenissen in Amstelveen 1940-1945

Op 14 Mei 1940 werden enige huizen en militaire barakken in Bovenkerk door bommen getroffen. De in enige barakken uitgebroken branden werden geblust.
Op 7 September 1940 viel een Duits vliegtuig brandend op een huizenblok aan de Henegouwselaan. Vijf huizen werden verwoest, de ontstane grote brand werd geblust,
Op 30 Augustus 1941 viel een brandend vliegtuig in het Amsterdamse Bos. Duitsers verleenden de brandweer geen toegang.
Op 30 October 1941 werd een aantal huizen aan en nabij de Keizer karelweg door bommen getroffen. 2 Huizen verwoest, 4 zware schade. Geen brand, hulp verleend bij opruiming.
14 Juli 1942 werd een neergestort brandend vliegtuig geblust in het Amsterdamse Bos.
21 Juli 1943 idem aan den Middenweg v.d. Middelpolder benevens een hooischelf.
Op 26 Juli 1943 werd een veldbrand geblust ontstaan door brandbommen.
Op 3 November 1943 viel een brandend vliegtuig op een Duitse barak, brand werd geblust.
Op 17 Juni 1944 werd een neergestort brandend vliegtuig geblust aan den Amsteldijk Zuid.
Door beschieting van een trein geraakte een wagenmakerij met woonhuis aan den Handweg op 9 September 1944 in brand. De brand werd geblust nadat het pand grotendeels was uitgebrand.
7 October '44 werd de brandweer gedwongen de watervoorraad van een locomotief bij te vullen. De watertank werd hierop met modder gevuld.
Op 24 Februari '45 werd een aantal huizen aan de Charl. V. Montpensierlaan en omgeving door bommen getroffen. Brand brak niet uit, hulp werd verleend bij berging van slachtoffers en opruiming. 14 huizen gedeeltelijk vernield.
Op 13 Maart 1945 werd een brand geblust in een garage aan de Koen van Oosterwijcklaan, ontstaan door een bomaanslag.

Bron: SAA 30355/4584

Uit de omschrijvingen kan opgemaakt worden dat de opsteller bij de brandweer werkte.

4.5.3. Hulpverlening Henegouwselaan 85-97

Een ingevuld schadeformulier geeft een nauwkeurig beeld van de schade aan de Henegouwselaan en van de zwaarst getroffen panden.

Tabel 4.3: Schade Henegouwselaan

85	Geheel vernield en uitgebrand
87	Geheel vernield en uitgebrand
89	Geheel vernield en uitgebrand
91	Geheel uitgebrand
93	Brand- en waterschade
95	Brand- en waterschade
97	Geringe waterschade

Bron: SAA 30355/4584

4.5.4. Hulpverlening Hengouwselaan: Weermacht en Brusse

De Duitse Weermacht groef een half jaar na de crash van de Heinkel een gat, waarschijnlijk op zoek naar de bommenlading. De aangelegenheid was in handen van de Bauleitung Schiphol, waar het bedrijf Brusse en Teeuw werk uitvoerde. Zij zorgden voor de damwand rondom de put. De Gemeente Nieuwer-Amstel schreef op 29 april 1941 (SAA 30355/4584): "Om het gat, door de Duitse weermacht bij de percelen Henegouwschelaan 85-91 gegraven, is later door de aannemers Brusse-Teeuw een 11 meter lange ijzeren damwand geheid. Bij het uitgraven van den bodem bleek de grond in de put door het opwellen van water echter mee omhoog te komen, als gevolg waarvan de omringende grond zakte. Twee tuinhuisjes zijn hierbij inderdaad uit het lood gegaan. Door de aannemers is daarom omstreeks een maand geleden een bronbemaling in de put aangebracht. Hierdoor werd het meespoelen van grond in de put voorkomen. Wel bestaat theoretisch nog enige kans op verzakking van de omliggende percelen, als gevolg van de wateronttrekking aan den bodem. "

Het dossier Henegouwselaan bevat ook een vermelding van een beschadigd perceel "Noorddammerweg naast 48a – G.J. Fontijn" (brief Enquete Wederopbouw 12 november 1941).

4.5.5. Dagboek LBD 30355-4514

In het dossier is een proces verbaal opgenomen met gebeurtenissen in 1940: Het p-v is opgesteld naar aanleiding van een verzoek van de Rijksinspecteur over ongevallen en voorvallen tussen 15 mei en 15 december 1940. Voor het onderzoeksgebied mogelijk relevante gebeurtenissen zijn: "In den nacht van Donderdag, 27 op Vrijdag, 28 juni 1940, zijn in een weiland in den Bovenkerkerpolder, ongeveer 400 meter achter perceel Bovenkerkerweg 114, 4 bommen gevallen en ontploft." "In den nacht van Dinsdag, 9 op Woensdag, 10 Juli 1940, zijn in het weiland in den Bovenkerkerpolder achter perceel Bovenkerkerkade 135 een bom, en achter de percelen Bovenkerkerweg 128 en 130 drie bommen gevallen en ontploft, waardoor groote gaten ontstonden, doch vereer ontstond geen persoonlijk letsel of materiele schade."

"In den nacht van Zaterdag, 3 op Zondag, 4 Augustus 1940, zijn op een weiland, gelegen in den Noorder-Legmeerpolder nabij perceel Noorddammerweg 99, [] bommen gevallen en ontploft, waardoor behalve de ontstane gaten in den ... "

"In den nacht van Vrijdag, 6 op Zaterdag, 7 September 1940, ten ± 2.30uur, stortte een Duitsch vliegtuig brandend neer op eenige perceelen aan de Henegouwsche laan. Hierdoor verbrandden de aan die laan gelegen perceelen 85, 87, 89 en 91 geheel, terwijl eenige aangrenzende perceelen nog belangrijk werden beschadigd."

"In den nacht van Donderdag, 14 op Vrijdag, 15 November 1940, zijn in het weiland nabij perceel Bovenkerkerweg 38 zeven bommen gevallen en ontploft. Hierdoor ontstonden groote gaten, terwijl een groot aantal ruiten van woningen en van een broeikas werden verbrijzeld, twee schapen werden gedood en een schaap werd gewond." [opgemaakt 1 Mei 1941]

Dagboek

4 Aug (9 uur) Telegram. Inspectie luchtbescherming Herengracht 23 Den Haag. 4 Augustus 2.30 uur bominslag gehoord zuidelijk van dorp Amstelveen. Geen luchtalarm. Om 7.30 uur drie kraters gevonden 50 meter ten westen van Noorddammerweg 100 meter ten Noorden van spoorlijn bovenkerk-Aalsmeer. Omgeving onderzocht. Geen onontplofte bommen gevonden. Geen gewonden. Geen schade anders dan beschadigd grasland. [= 4 augustus 1940 ?]

4.5.6. Eerder archiefonderzoek Amstelveen

Het in 2010 geraadpleegde archief van de gemeente Amstelveen bevat informatie over ontplofte bommen ter hoogte van de Ringdijk van de Bovenkerkerpolder.

7 aug. No. 25 Ringdijk Bovenkerkerpolder no 22 Een bom ontploft. Twee varkens gedood . Ringdijk Bovenkerkerpolder no. 20 een bom ontploft. Twee niet ontplofte bommen\ . Geen schade geen alarm.

Het archief bevat onder andere een document " 13/1-94 ontvangen van Van Riel EOD" met een opsomming van data in Amstelveen (en Amsterdam), gordend per jaar:

1940	14 mei, 27 juni, 22 juli, 23 juli, augustus, 7 september, oktober, 30 oktober, 15 november
1941	30 augustus, 13 december
1942	13/14 juli
1943	21 juli, 25 juli, 3 november, 3/4 december, 13 december, 16 december
1944	16/17 juni
1945	24 februari, 1 maart

Het EOC berichtte B&W op 19 april 1994 dat een verkenning-zoekactie was gehouden, die leidde tot een positief advies t.a.v. ruimen explosieven WO-II (werkopdracht 932696/4).

De stichting Crash heeft de gemeente Amstelveen op 8 maart 1993 geïnformeerd dat er in het land tussen de Noorddammerweg en de Legmeerdijk blindgangers zouden liggen. (007.jpg). Naar aanleiding hiervan hoorde brigadier-rechercheur H. Bezemer op 14 december 1993 de heer M. Meeuwis, die het volgende verklaarde (008.jpg).

" In het najaar van 1943, ik bevond mij op dat moment op de Noorddammerweg te Amstelveen, zag ik een groep van 9 bommenwerpers aan komen vliegen. Het was de eerste groep. Later kwamen er nog vele groepen achteraan. Ik zag dat zij in de richting van Schiphol vlogen. Op een

gegeven moment zag ik dat er bommen werden gelost. Ik ging toen schuilen bij de woning van Frans Hoek. Zijn woning stond tussen de boerderijen 64 en 70.

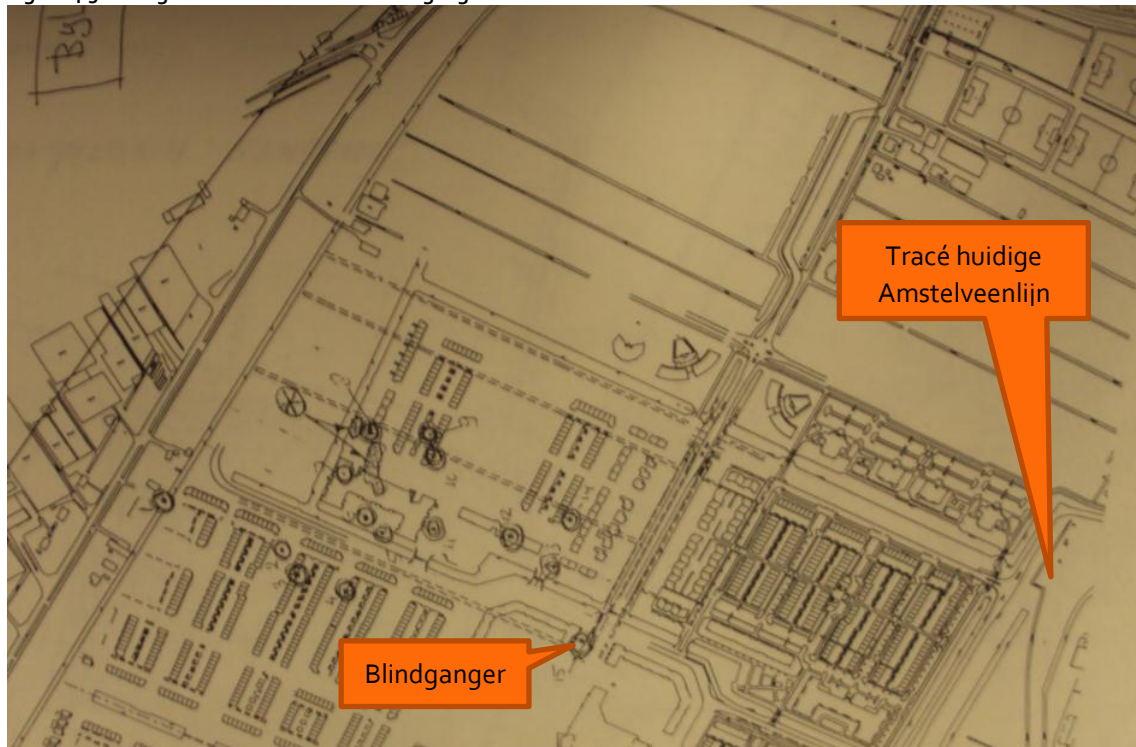
Terwijl ik daar stond zag ik dat er twee vliegtuigbommen vlak over de woning van Frans Hoek vlogen en voor mij in het grasland terecht kwamen. Deze bommen ontploften niet.

De twee bommen kwamen westelijk, recht voor de woning, aan de overkant van de Noorddamerweg, op een afstand van niet meer dan tien meter vanaf de sloot, in het grasland terecht.

Ik weet niet of er meerdere blindgangers zijn geweest. Ik weet wel dat er meerdere bommen zijn gelost, want die hoorde ik ontploffen. Deze kwamen in de buurt van de Kerkweg te Aalsmeer terecht.

Door de heer Meeuwis is de positie van de twee blindgangers aangekruist op de foto's."

Figuur 4.3: Inslagen bommen en locatie blindganger

Bron: Archief Openbare Werken [blindgangers 028.jpg]

4.6. NIMH Den Haag

Het Nederlands Instituut voor Militaire Historie beschikt onder andere over de archieven 407 Verdedigingswerken, 408 en de "collectie 575"..

Het "Verkort archief" van Bureau Inlichtingen (408/87-96) bevat een stuk 408/87 RB 31 van iemand die "Occasionele medewerking sinds Mei 1944" verleende. Ene "Evert [Amsterdam] verzocht mij vaste medewerker van de groep te worden [] Ik heb enkele dagen per week verkenningsswerk gedaan, o.a. te Amstelveen en te Bennebroek."

In het onderzoeksgebied volgde de HKL de Ringspoordijk. Op een afstand van enkele kilometers buiten die verdedigingslinie bevond zich de zogenaamde Aufklärungsgrenze, of Vorausgeschobene Stellung. In Nieuwer-Amstel volgde die vooruitgeschoven linie de Burg. Van Sonweg.

De HKL ter plaatse van de Ringspoordijk bestond uit een complex van mitrailleurstellingen, loopgraven, bunkers en versperringen ter plaatse van doorgaande wegen.

4.9. Nationaal Archief 's-Gravenhage

4.9.1. Ordedienst / Nederlandse BS 2.13.137

De OD/NBS heeft op een serie kaarten 1:2.500 van Amsterdam Duitse objecten ingetekend. Blad F5 uit 1940 beslaat Amsterdam-Zuid met de Ringspoordijk.

Op de kruin van de dijk zijn mitrailleurnesten ingetekend met schootsvelden richting de Binnendijksche Buitenveldersche Polder.

Figuur 4.5: Ringspoordijk met mitrailleurnesten

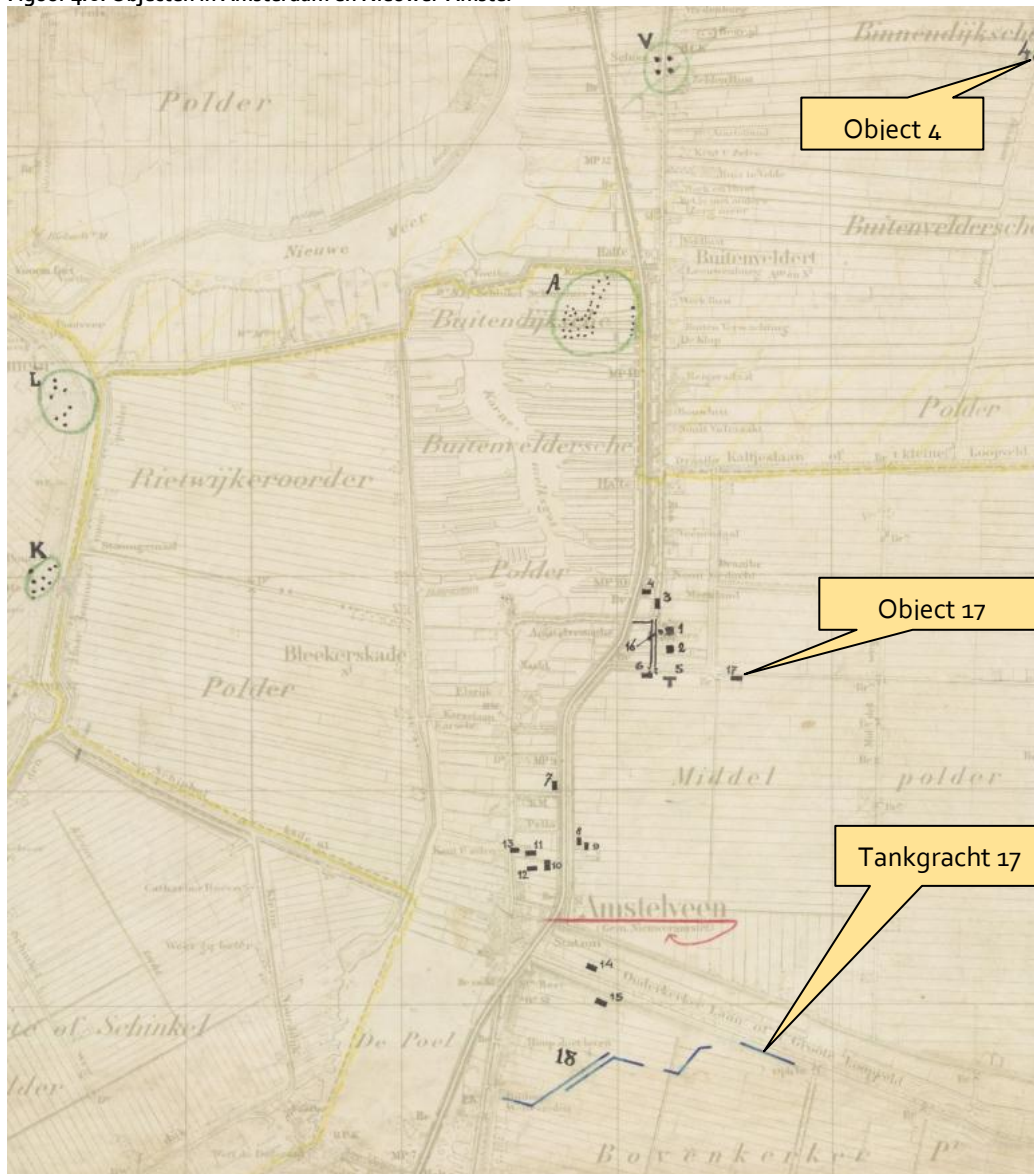
Bron: Nationaal Archief 2.13.137

4.9.2. Bunkerarchief 2.13.167

In het Nationaal Archief zijn de tekeningen van het Bureau Registratie Verdedigingswerken ondergebracht.

Inventaris 286 (scan 12) bevat een opname van het BRV op overzichtskaart no. 10 II. Langs de Boerenwetering is een object 4 gemarkeerd, in de Middelpolder nabij het onderzoeksgebied object 17 en in de Bovenkerkerpolder een complex tankgrachten 18.

Figuur 4.6: Objecten in Amsterdam en Nieuwer-Amstel

Bron: NA 2.13.167 / 286 scan 12

Uit een andere inventaris (2.13.167/290 scan 16) is bekend dat de objecten in Nieuwer-Amstel werden aangeduid met de codes z.17 en z.18.

Figuur 4.7: Objecten in Nieuwer-Amstel

Bron: NA 2.13.167/290 scan 16

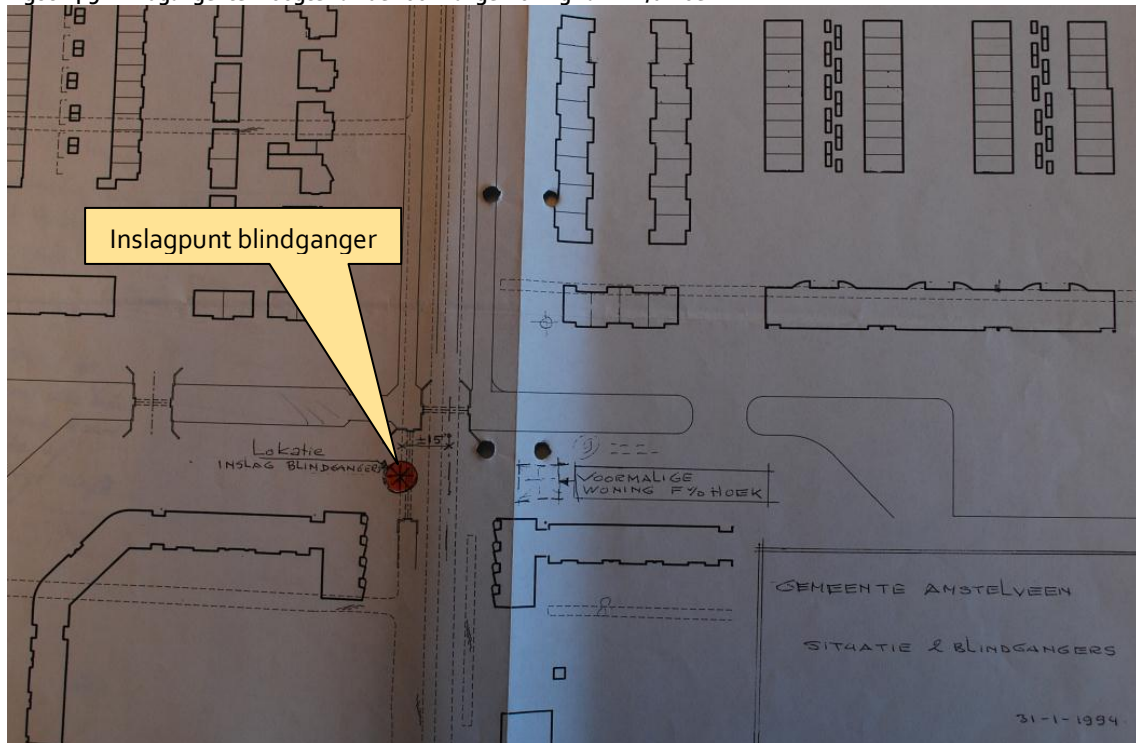
Langs het tracé van de Amstelveenlijn zijn de volgende acties bekend in Buitenveldert en Amstelveen.. De inhoud van de dossiers is ingezien op 30 juli 2015 bij het Semistatisch Archief van het Ministerie van Defensie in Rijswijk.

Tabel 4.4: Acties Explosievenopruimingscommando op diverse adressen en aangetroffen objecten

nummer	adres	datum	object
19941840	Parnassusweg 220-228	01-09-1994	1 Hgr. MILLS 36 2/osl, ligt in de kelder
19930811	Van Lijenberglaan 5	23-02-1993	1 rkg 25 pdr, L 50 cm, diameter 12 cm. Hol an achteren ong. 40 cm. diep
20041531	De Klenke 31	16-10-2004	10 Rookgranaat van 2 inch mortier zonder voortdrijvende lading, niet verschoten; 1 rookpot (GB), ca 100 KKM div , 1 Scherfhgr No. 36 M (Mills)
20011764	Valkenstein 110, Amsterdam	25-10-2001	
19792247	Buitenveldertselaan 32	15-08-1979	Niet beschikbaar
20021434	Kalfjeslaan 5 Amstelveen	12-09-2002	2 obg v. 40 mm / dummy, 1 KKM
19843291	bureau Amstelveen, 4	08-10-1984	Primers 1 OZ (Mark II), 17 Slp non electric, ± 1000 KKM, 1 rookpot nr 1, 1 pistool Walter P38
20011049	Startbaan 24	06-07-2001	5 KKM div 1 oefen inktpotmijn NR 24Cl 2/vlampijpje
19952044	Langs de Werf 8 en 10	21-09-1995	Verm oefenbom 2,5 kg bombe Übung DM18 LOS H)-2-1
20081249	Bertha von Suttnerlaan	31-08-2008	1 x Hgr.
19932696	Westwijk	23-12-1993	Uitgebreid dossier
19801875	Bovenkerkerweg 116,	05-07-1980	1 proj. Peervormig, L 12 cm, diameter 10 cm

Het uitgebreide dossier Westwijk bevat stukken van de gemeente Amstelveen en het EOCL. Een relevant document is een tekening die de gemeente Amstelveen heeft gemaakt op basis van een getuigenverklaring. Het inslagpunt komt overeen met heeft de gemeente de inslaglocatie van een blindganger gemarkeerd.

Figuur 4.9: Blindganger ter hoogte van de voormalige woning van F. v/d Hoek

Bron: Semistatisch Archief, MORA 19932696

4.10.1. Luchtfoto's Buitenveldert

In Buitenveldert zijn op diverse luchtfoto's (onder andere TARA 1941-01-03) verstoringen aan het maaiveld te zien. De veronderstelde bomkraters liggen op de TARA-luchtfoto ten oosten van de Boerenwetering. Op de luchtfoto van 10 september 1944 zijn ten westen van de Boerenwetering drie verstoringen zichtbaar.

Tabel 4.5: Luchtfoto's van Buitenveldert en Nieuwer-Amstel 1940-1945

datum	specificatie	Gebied / landschapselement	interpretatie
1941-01-03	#311 TARA H-538	Amsterdam-Zuid en Buitenveldert	Poelen en een stick
1943-04-20	#3040 D/488 541 SQDN	Buitenveldert centraal en oost	
1944-09-01	#3138 233_08 106G 2765	Buitenveldert-centraal	Poelen

datum	specificatie	Gebied / landschapselement	interpretatie
1944-09-10	#4137 106G 2765 544SODN	Buitenveldert-west	Bomkraters in slootoevers
1944-02-24	#4363	Amstelveen dorp	FLAK Janselaan
1943-07-26	#3051	Ouderkerkerlaan	
1944-02-24	#3360	Bovenkerker Polderdijk	

In Buitenveldert valt op dat in de bijna anderhalf jaar tussen de opnamedata van #3040 en #4137 bommen zijn gevallen op percelen weiland langs de zuidzijde van volkstuinencomplex 'Dijkzicht'. Dit valt op te maken uit verstoringen aan het maaiveld langs de oevers van twee dwarssloten en langs de westoever van de Boerenwetering.

De inslagkraters zijn geprojecteerd op blad F5 uit 1942 van de Kaart van Amsterdam 1:2.500.

De grootst gemeten afstand tussen de kraters is bepaald op 306 m.

Het verdachte gebied beslaat het noordelijk deel van Buitenveldert, doch niet het tracé van de Amstelveenlijn.

De contouren van de beschikbare luchtfoto's in Amstelveen zijn weergegeven op een compilatie van twee Army Maps uit 1943.

De foto's dekken vrijwel het gehele onderzoeksgebied (zie bijlage 3).

4.10.2. The National Archives Londen

Het Ingenieursbureau beschikt over vluchtgegevens van bommenwerpers uit The National Archives via derden (Nauta 2007-2015). In het overzicht wordt de onderzoekslocatie niet genoemd. Wel heeft dit onderzoek gegevens opgeleverd die meer licht werpen op "beschietingen in West-Nederland", bombardementen op 26 november 1944 en de crash van een Spitfire (Nauta juli 2015) (buiten het onderzoeksgebied).

4.11. Historische vereniging Amstelveen

Jan Maarten Pekelharing is lid geweest van de historische vereniging Amstelveen. Volgens hem bevond zich bij de Pauluskerk een bunkertje, waarin een Duitse verbindingseenheid was ondergebracht (Pekelharing, email 15 juni 2015).

5 Resumé historisch feitenmateriaal

In de geraadpleegde primaire en secundaire bronnen zijn diverse feiten verzameld met betrekking tot explosieven in en nabij het onderzoeksgebied. De feiten worden hieronder chronologisch gepresenteerd.

In de meidagen van 1940 was Schiphol verdedigd met luchtafweer. Een mitrailleur stond op de hoek van de Kalfjeslaan en de Amstelveenseweg.

Op 10 mei 1940 om 03.00 u werd het vliegveld Schiphol aangevallen door Duitse bommenwerpers. Het luchtafweergeschut bij Bovenkerk is gebombardeerd op 14 mei 1940.

Het vliegveld Schiphol was na de meidagen zwaar verdedigd met Duits luchtafweergeschut (FLAK). In Amstelveen stond onder andere geschut opgesteld in het Keizer Karelpark, aan weerszijden van de Janselaan (even ten zuiden van de huidige Sportlaan), op het Botenhuis aan de kop van de Bosbaan en bij de hoek Amstelveenseweg/Kalfjeslaan.

Het vanaf mei 1940 tot Fliegerhorst Schiphol uitgebouwde vliegveld is tientallen keren gebombardeerd door geallieerde bommenwerpers. Het bombardement op 13 december 1943 betekende de uitschakeling van Schiphol als Fliegerhorst.

Aan het einde van de Tweede Wereldoorlog was aan de Bovenkerkerkade een noodhospitaal ingericht (www.historischamstelveen.nl).

Uit secundaire bronnen is bekend dat vliegtuigen zijn neergestort in de Henegouwselaan, bij de Noorddammerweg en op een perceel aan de Middenweg. Verder van het onderzoeksgebied zijn jagers neergestort in het Amsterdamse Bos en langs de Amstel.

Ofschoon zich in/nabij het onderzoeksgebied geen [officiële] strategische doelen bevonden, zijn er toch diverse bommen ingeslagen. Gezien de nabijheid van Schiphol, dat tientallen keren gebombardeerd is, moeten "(near) misses" in het onderzoeksgebied niet worden uitgesloten. Dit wordt bevestigd door Toth: "Overall in de polders vielen bommen, waarschijnlijk afgeworpen door beschadigde Britse bommenwerpers."

Uit gearchiveerde gegevens van de gemeenten Amsterdam en Nieuwer-Amstel kan het volgende beeld geschetst worden.

Op 14 mei 1940 vlogen om 14.07 u drie vliegtuigen boven de bocht in de spoorlijn Amstelveen-Aalsmeer te Bovenkerk en begonnen een bombardement. Er werden twaalf treffers genoteerd binnen een afstand van circa 1.000 m in de omgeving van de spoorlijn en een woningcomplex (Gemeentewerken Nieuwer-Amstel 1940).

Het complex was van St. Urbanus. Van de veertig woningen raakten vijf geheel onbruikbaar en 35 beschadigd (SAA DSC_0351 1 juli 2015)

Op 14 mei om 04.05 u ontstond brand in Noorddam ten gevolge van treffers en raakten huizen van St. Urbanuspark zwaar beschadigd.

Een Duits vliegtuig is in de nacht van 12 op 13 juni 1940 gecrasht in de Noorder Legmeerpolder nabij de Bovenkerkerweg.

In de nacht van 27 op 28 juni 1940 zijn in een weiland in de Bovenkerkerpolder, ongeveer 400 meter achter het perceel Bovenkerkerweg 114 vier bommen gevallen en ontploft.

Vijftien bewoners van Buitenveldert wendden zich op 28 juni 1940 tot de gemeente. In hun brief uitten zij hun verontrusting over de opslag van honderden vaten op graslanden langs de Kaljeslaan. Ter hoogte van de Cath. Van Clevepark/Walraven van Brederodestraat.

Geonstateerd wer dat "Engelse vliegtuigen ook boven dit terrein hebben rondgevolgen en des 's nachtes zelfs trachten door olichtkogels de omgeving beter zichtbaar voor hun doelwit te zoen zijn" (SAA 30355/4569 DSC_0323 1 juli 2015).

Het Hoofd van de afdeling Grondbedryf deelde op 16 juli 1940 mee dat "in het land van den huurder der Gemeente, Barneveld en Overschot, n.l. op kamper land naby de Boerenwetering in den nacht van 8 op 9 Juli een 7-tal bommen zyn gevallen." De schade werd begroot op f 100,- (SAA 5370/274).

Een jaar later werden de bominslagen gedateerd in de week van 23-29 Juni '40 (SAA 5370/274). Ook wordt in een document de inslag van drie bommen genoemd in Buitenveldert, nabij de Kalfjeslaan in juni of juli 1940.

In de nacht van 10 juli 1940 ontplofte een bom 300 m achter het perceel Bovenkerkerkade 135. Op de percelen Bovenkerkerweg 128-130 ontploften die nacht vier bommen en sloeg mogelijk een blindganger in (LBD Amstelveen).

"Op 22 juli 1940 werden door een bom twee huizen aan de Ringdijk Bovenkerker Polder beschadigd." (Toth, S., p. 11 Amstelveenweb.com).

In de avond van 23 juli 1940 zijn op enige percelen bouw- en weiland tussen de Oostermeerweg en de Amsteldijk-Noord en Bankraspad twaalf bommen gevallen en ontploft.

Volgens Nauta (2008) werd op 23 juli 1940 om 23.36 u een aanval uitgevoerd met twee Blenheims op Ransdorp-Amstelveen. Een Blenheim had een bommenlast van twee 250-ponders en twaalf 40-ponders. Het laatst genoemde kaliber betreft brandbommen.

In de nacht van 3 op 4 augustus 1940 zijn op een weiland in de Noorder Legmeerpolder bij perceel Noorddammerweg bommen gevallen en ontploft.

Op 7 augustus 1940 ontplofte een bom op de Ringdijk van de Bovenkerkerpolder perceelnummer 22. Op nummer 21 ontplofte ook een bom en sloegen twee blindgangers in.

Drie huizen aan de Keizer Karelweg werden op 10 augustus 1940 getroffen door bominslagen.

In het land achter boerderij Zijdelweg 1 (op 300 m afstand) werd een vermoedelijk niet ontplofte bom ontdekt (telegram 31 augustus 1940 in LBD Amstelveen)

Een Heinkel 111-bommenwerper werd op 7 september 1940 beschoten door de FLAK die opgesteld stond bij de Roeibaan. Het toestel stortte neer in de Henegouwselaan.

Op 26 of 27 oktober 1940 vielen brandbommen op de Zuidelijke Wandelweg, waarbij het wegdek beschadigd werd.

In een subarchief van de Luchtbeschermingsdienst van de gemeente Amsterdam wordt bij 27 oktober 1940 gemeld: "Op deze dag kwamen brandbommen terecht op de Zuidelijke Wandelweg en omgeving."

In een rapport wordt de locatie nader gespecificeerd: "Ook op het wegdek van de Zuidelijke Wandelweg, nabij de Molenwetering, vielen enkele brandbommen neer."

(Stukken betreffende bomaanvallen 1940-1943; bommen op Zuidelijke Wandelweg, Kerkhof "Zorgvlied", Moerdijkstraat, Dintelstraat, Bernissestraat, achter Ouderkerkerdijk 125).

Op een bommenkaart die tijdens de Tweede Wereldoorlog is gemaakt, te zien dat brandbommen terecht zijn gekomen op de Zuidelijke Wandelweg ten noorden van het huidige station Zuid, oftewel in het uiterste noorden van het onderzoeksgebied (bijlage 8).

In het land achter het perceel Bovenkerkerweg 38 vielen in de nacht van 15 november 1940 een aantal bommen, waarvan er één niet ontplofte. In het rapport van de Luisterwacht valt bij die datum om 02.30 u te lezen: "8 bommen gevallen bij Bovenkerk, schade aangericht Bovenkerkerweg tegenover 35."

Het betrof een Britse vergissing, waarbij de kassen aan de Janselaan verwoest werden (www.amstelveenweb.com). Een foto van de brand die ontstond is bijgevoegd als bijlage 3.

Eén van de niet ontplofte bommen heeft men getracht te ontgraven in juni 1941. Tussen 3 en 6,25 m diepte zijn een aantal scherven gevonden. Geconcludeerd werd dat het een tijdbom betrof die in de grond ontploft is. Het ontgraven gat is op 13 juni 1941 weer gevuld.

Op 8 januari 1941 werd aan de Noorddammerweg 108, op 200 à 300 m van de woning, een bomtrechter in het land waargenomen.

Op 8 juni 1941 is in het land achter een boerderij aan de Noorddammerweg 103 op 300 m afstand van de woning een krater in het land gevonden, vermoedelijk afkomstig van een bom of projectiel.

Op 9 juni 1941 maakte een Duits vliegtuig wegens benzinegebrek een noodlanding op een weiland bij het perceel Bankrasweg 13. Het vliegtuig kon later zijn tocht voortzetten.

Een Brits vliegtuig stortte op 30 augustus 1941 na een beschieting door het luchtafweergeschut brandend neer in het Bosplan tussen de Burgemeester Colijnweg, de Schipholdijk, de Vliegveldweg en de Bleekersgade.

In de nacht van 29 op 30 oktober 1941 werden de percelen Keizer Karelweg 436-438 door bommen getroffen, waarbij de panden nagenoeg geheel verwoest werden

De Amsterdamse Luchtbeschermingsdienst en brandweer (Koppers 1999) maakten ook melding van een luchtaanval met bominslag op de Keizer Karelweg in Amstelveen op 30 oktober 1941.

Op 3 augustus 1942 werd bij de Bleekersgade in het Bosplan een brisantbom gevonden. De bom was waarschijnlijk afkomstig van de Britse bommenwerper die in de nacht van 13 op 14 juli 1942 in de onmiddellijke nabijheid (op 200 à 300 m ten westen van de Bleekersgade en 50 m ten noorden van de Colijnweg) brandend is neergestort. Door het ontploffen van een bom raakten een groot aantal ruiten van woningen aan de Landscheidingsgade, Talmastraat en Katerstraat vernield, alsmede van het raadhuis en een woning aan de Stationsstraat.

In de Amsterdamse luchtbeschermingsrapporten is sprake van brandbommen op de Ringspoordijk op 5 oktober 1942. De exacte locatie is onbekend.

Op 3 november 1943 stortte een Britse tweemotorige bommenwerper brandend neer op een terrein van de Wehrmacht aan de Noorddammerweg te Bovenkerk. Een niet ontplofte bom die op de weg terecht kwam, zou door de Munitionsverwaltung van de Wehrmacht verwijderd worden.

Op 4 december 1943 werd bij de Koenenkade in het Bosplan een geheel vernield Brits verkenningsvliegtuig gevonden.

Op 13 december 1943 werd een tweemotorige Britse bommenwerper geraakt door het luchtafweergeschut. Een deel van de romp, van de vleugel en een motor viel op het land aan de Legmeerdijk 36 in de gemeente Nieuwer-Amstel.

In de nacht van 16 op 17 juni 1944 is een viermotorige Britse bommenwerper brandend neergestort in de Bovenkerkerpolder.

Op 9 september 1944 werd de personentrein uit Aalsmeer bij het binnenkomen van Amstelveen beschoten door circa vijf geallieerde jachtvliegtuigen. De trein kwam tot stilstand op de bewaakte overgang van de Handweg.

Het luchtgeweld boven het vliegveld nam in 1941 wat af. De LBD van Nieuwer-Amstel noteerde in de eerste helft van 1941 nauwelijks enige bomschade in de gemeente.

Toch werd er nog zwaar geschoten (met luchtafweergeschut) en de granaatscherven bleven op Nieuwer-Amstel neerkletteren. "[Er] trokken 's nachts verschrikkelijk veel bommenwerpers over naar het Roergebied, waarbij één beschadigd toestel een groot aantal brandbommen boven de polders afwierp."

"Op 3 november [1943] tegen vieren kwamen de Marauders terug. Weer 72 toestellen met een escorte van 130 Spitfires. Eerst brak een vleugel [van een Marauder] af, die brandend naar de Bovenkerkerpolder neerviel en meteen volgde het toestel, ook brandend."

13 december 1943 maandagmiddag omstreeks 15.00 uur was de grote vernietiging van Schiphol. Het was helder zonnig weer Een 200-tal Marauders, waar niet minder dan 19 squadrons Spitfires omheen zwermden, vloog weer naar Uithoorn en vandaar op Schiphol aan Overal in de polder waren brisantbommen neergekomen die schuren vernielden, boerderijen

beschadigden en diepe gaten in de weilanden sloegen. www.stichting-mega.nl/nieuws/amstelveen4045.pdf

Tijdens de drie aanvallen in het najaar van 1943 waren ruim 1.500 bommen op Schiphol afgeworpen, circa 622 ton (Nieuwendijk 2003).

In augustus 1942 werd in GB de Pathfinder Force opgericht naar aanleiding van het gegeven dat in die tijd slechts 40% van de Britse bommenwerpers in staat was precies het gestelde doel te vinden (Stok, J.G.W. 2005, Luchtalarm, Emden tijdens WO2)

Bij het bombardement van 13 december 1943 stortte een Marauder neer aan de Hornweg te Aalsmeer (bijlage 05 in REASeuro 2007).

Het grootste deel van dit toestel stortte rond 15.00 u neer nabij de boerderij van de heer W. Blom aan de Hornweg in Aalsmeer. Een kleiner deel viel op het land van de heer Engel in de Noorderlegmeerpolder, tussen de Legmeerdijk en de Noorddammerweg in Nieuwer-Amstel (Nieuwendijk 2003).

Bij een later bombardement op Schiphol (3 oktober 1944) storten twee Duitse ME-109 jachtvliegtuigen neer in Bovenkerk en Amstelveen (REASeuro 2007, p. 14 & Zwanenburg 1993, p. 94).

De op 17 juni 1944 neergestorte Halifax III is op 7 oktober 1990 geborgen (met vier MIA) (NFLA 2003).

In het dagboek van de Luchtbeschermingsdienst Nieuwer-Amstel 1940-1944 wordt voorts melding gemaakt van afgeworpen (kartonnen) benzinetanks, luchtafweergranaten en afgeworpen pamfletten.

6 Analyse

6.1. Meidagen

Uit de literatuur is naar voren gekomen dat in de meidagen een Nederlandse luchtdoelmitrailleur was opgesteld op hoek Kalfjeslaan

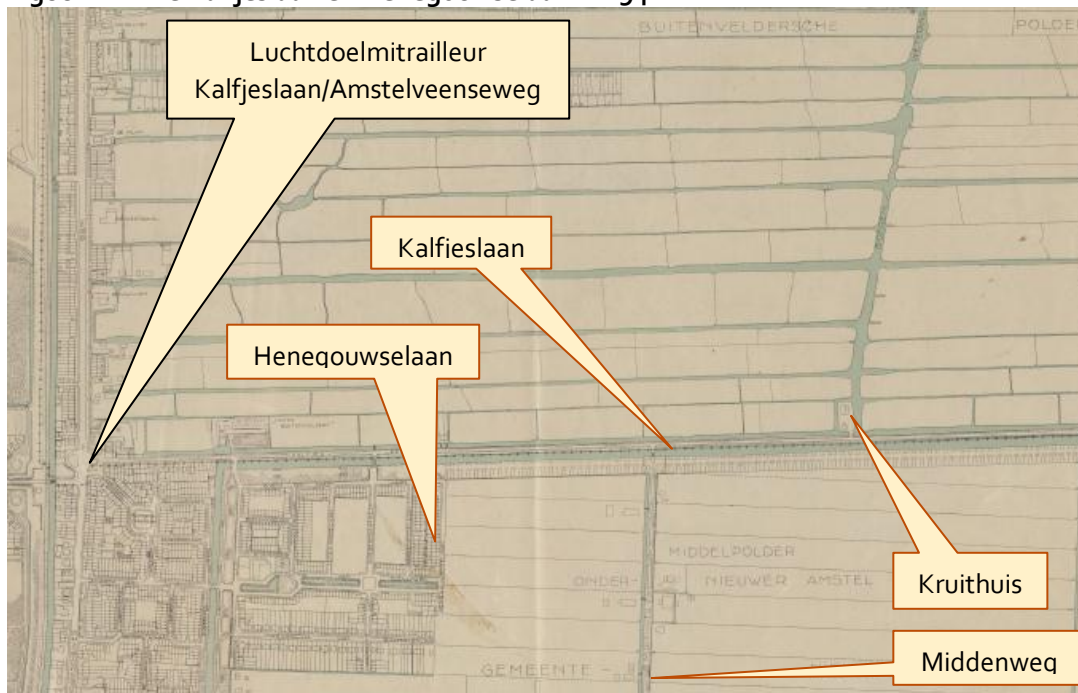
6.2. FLAK Janselaan

Kort na de capitulatie werd aan weerszijden van de Janselaan een complex ingericht met luchtafweergeschut en mitrailleurs. Het verdedigingscomplex bevindt zich (net) buiten het onderzoeksgebied.

6.3. Brief 28 juni 1940

In het verlengde van de Walraven van Brederodestraat bevond zich een brug over de watergang langs de noordzijde van de Kalfjeslaan. Mogelijk gaf deze [nood]brug toegang tot het terrein waar olie- en benzinevaten waren opgeslagen.

Figuur 6.1: De Kalfjeslaan en Henegouwselaan in 1940

Bron: Bewerkt naar SAA 5570A-146 en Bijsmans 1996

6.4. Henegouwselaan

Op 9 september 1940 stortte een Heinkel He111 kort na de start brandend neer op de Henegouwselaan in Amstelveen. De panden 85-91 werden geheel verwoest en/of raakten geheel uitgebrand.

De Duitse Weermacht en het aannemingsbedrijf Brusse en Teeuw waren er een half jaar later actief, op zoek naar de bommenlading van de Heinkel, 1 x 1.000 en 2 x 250 lbs. Er zijn geen documenten bekend geruimde bommen.

6.5. Bommen ten westen Noorddammerweg

Er zijn inslagen bekend van ontplofte bommen en van een blindganger. Op basis van het inslagenpatroon moet een verdacht gebied afgebakend worden.

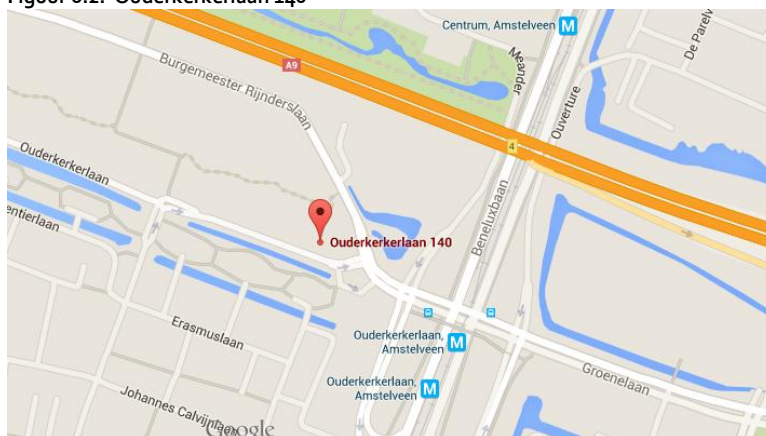
6.6. Burg van Sonlaan en Ouderkerkerlaan

De loopgraven en mitrailleursstellingen zijn verdacht. De tankgracht is niet verdacht.

6.7. Ouderkerkerlaan 130-140

De beschieting door geallieerde vliegtuigen vond plaats op de Ouderkerkerlaan in maart 1945. Van de bekende percelen 130-140 ligt het pand Ouderkerkerlaan 140 [nummering 2015] 180 meter ten westen van de Beneluxbaan

Figuur 6.2: Ouderkerkerlaan 140

7 Leemten in kennis

Wat betreft de in de Henegouwselaan gecrashte Heinkel He111 is niet bekend of de bommen zijn geruimd door Duitse of Nederlandse instanties tijdens of na de oorlog.

Van de gecrashte FW190 bij een boerderij aan de Middenweg is niet bekend of de jager explosieven aan boord had.

Van diverse bominslagen in de Bovenkerkerpolder is het exacte inslagpunt niet bekend.

De archieven van de MMOD en HVD zijn niet volledig.

8 Toetsing aan WSCS OCE

8.1. Algemeen

In het WSCS OCE is bijlage 3 opgenomen. De bijlage wordt gebruikt om te beoordelen of bepaalde oorlogshandelingen een indicatie vormen voor de aanwezigheid van CE (verdacht of onverdacht) en voor de horizontale afbakening van het verdachte gebied.

De indicaties die uit de inventarisatie naar voren zijn gekomen binnen of vlakbij het onderzoeksgebied worden in de volgorde van bijlage 3 hieronder vermeld met algemene omschrijving en de uitgangspunten voor de afbakening

Tabel 8.1: Indicaties, al of niet verdacht en afbakening verdacht gebied

Indicatie	Algemene omschrijving	verdacht	Uitgangspunten voor afbakening
verdedigingswerk	Groepering van wapenopstellingen en/of geschutsopstellingen, rondom afgezet met een versperring	ja	Het grondgebied binnen de grenzen van het verdedigingswerk is verdacht.
wapenopstelling	Opstelling van handvuurwapens, machinegeweer of andere (semi)automatisch wapen, niet zijnde onderdeel van een verdedigingswerk	ja	Locatie van de wapenopstelling
loopgraaf	Militaire loopgraaf	Ja	Het gebied binnen de contouren van de loopgraaf is verdacht, bij voorkeur bepaald aan de hand van georefereerde luchtfoto's.
Tankgracht of - geul	Een diepe (al dan niet droge) gracht of geul met steile wanden, aangebracht om pantservoertuigen tegen te houden	Nee	Niet verdacht, tenzij er aanwijzingen zijn dat er mogelijk munitie in gedumpt is.

Indicatie	Algemene omschrijving	verdacht	Uitgangspunten voor afbakening
Inslagpunt blindganger, zijnde een vliegtuigbom	Vliegtuigbom die niet in werking is getreden.	ja	Te bepalen volgens rekenmethode.
Crashlocatie vliegtuig	Aanwezigheid van CE vanwege de crash	ja	Situationeel te bepalen
Tapijtbombardement	Gebied dat is getroffen door een bombardement met middelzware en/of zware bommenwerpers, met als doel om schade aan te richten over een groot gebied.	ja	Op basis van een analyse van het inslagenpatroon wordt de maximale afstand tussen twee opeenvolgende inslagen bepaald

Bron: Staatscourant 2012 nr. 4230, 16 maart 2012

8.2. Verdedigingswerk: Janselaan / Sportlaan

De FLAK-opstelling aan de Janselaan is verdacht binnen de contouren van het complex. Het complex is buiten het tracé van de Amstelveenlijn gelegen.

8.3. Wapenopstellingen: Ringspoorbaan

De wapenopstellingen op de kruin van de toenmalige Ringspoorbaan zijn verdacht op de locaties van de opstellingen. De opstellingen zijn buiten het tracé van de Amstelveenlijn gelegen.

8.4. Loopgraaf: Ringspoorbaan en Grote Loopveld

De loopgraven op de kruin van de Ringspoorbaan en aan weerszijden van het Grote Loopveld (Burgemeester van Sonweg en Ouderkerkerlaan) zijn verdacht binnen de contouren van de loopgraaf.

De loopgraaf op de kruin van de Ringspoorbaan ligt buiten het tracé van de Amstelveenlijn.

De loopgraven langs de Burgemeester van Sonweg en Ouderkerkerlaan kruisen het tracé van de Amstelveenlijn.

8.5. Tankgracht: Ouderkerkerlaan

De tankgracht is verdacht als er aanwijzingen zijn dat er munitie in is gedumpt. Er zijn geen aanwijzingen voor dump.

8.6. Inslagpunt blindganger

Het inslagpunt van de ene bekende blindganger ter hoogte van de kruising Asserring-Noorddammerweg ligt op geruime afstand van het tracé van de Amstelveenlijn. Aangezien het inslagpunt deel uit maakt van een inslagenpatroon wordt er nader ingegaan bij de indicatie 'tapijtbombardement'.

8.7. Crashlocatie vliegtuig: diverse locaties

De crashlocatie van de Heinkel die in 1940 neerstortte op de Henegouwselaan is verdacht vanwege de meegevoerde bommen (1.000 en 2 x 2.50 lbs). De Henegouwselaan ligt op ongeveer 150 m van het tracé van de Amstelveenlijn. De crashlocatie van de Marauder die op 3 november 1943 neerstortte in de Noorder Legmeerpolder, valt eigenlijk uiteen in meerdere sublocaties. De romp (met bommenruimte) is neergestort aan de Noorddammerweg, op ruime afstand van de Amstelveenlijn. Een Focke Wulf 190 stortte neer op het perceel Middenweg 187 in de Middelpolder. De voormalige Middenweg ligt ongeveer ter plaatse van het tracé van de Amstelveenlijn.

8.8. Tapijtbombardement: diverse locaties

De bominslagen in de Biinnendijksche Buitenveldersche Polder en ter hoogte van de Noorddammerweg worden bij gebrek aan beter gekwalificeerd als tapijtbombardement. Analyse van de inslagenpatronen leidt tot maximale afstanden van respectievelijk ongeveer 300 en 200 meter tussen twee opeenvolgende inslagen.

8.9. Beschiëting: Ouderkerkerlaan 130-140

De beschiëting van drie Duitse vrachtauto's op de Ouderkerkerlaan 130-140 in maart 1945 is volgens bijlage 3 van het WSCS OCE geen indicatie.

9 Conclusies en aanbevelingen

De probleeminventarisatie van 2010 heeft enkele verdachte gebieden ter plaatse van het tracé van de Amstelveenlijn aan het licht gebracht. Het gaat om de munitiesoort patronen (klein kaliber munitie).

Het onderhavige vooronderzoek volgens de meest recente normering heeft in aanvulling op de probleeminventarisatie uit 2010 een aantal gebieden opgeleverd in Buitenveldert en Amstelveen die verdacht zijn van afwerpmunitie (brisantbommen).

Het gaat om bominslagen in de toenmalige Binnendijksche Buitenveldersche Polder, en ter hoogte van de Noorddammerweg (nu: Westwijk).

Voorts is een met bommen beladen Heinkel neergestort in de Henegouwselaan.

Tenslotte lag langs de Janselaan (nu Sportlaan) een Duits verdedigingscomplex.

De horizontale omvang van de verdachte gebieden is afgebakend, waaruit gebleken is dat de afgebakende gebieden deels binnen het onderzoeksgebied liggen.

In het werkgebied van Amstelveenlijn zelf bevinden zich twee verdachte lijnvormige verdachte gebieden: langs de Burgemeester van Sonweg en langs de Ouderkerkerlaan.

Aanbevolen wordt om als vervolgstap op het vooronderzoek CE een zogenaamde projectgebonden risicoanalyse uit te voeren bij graafwerkzaamheden in de van klein kaliber munitie verdachte gebieden.

Hierbij worden naoorlogse civieltechnische werkzaamheden op de verdachte locaties nagegaan en eventuele (rest)risico's in relatie tot de voorgenomen werkzaamheden geanalyseerd.

10 Bronnen

10.1. Literatuur

- Abrahamse, J.E., Kosian, E. Schmitz (2012), Het militaire landschap – Vestingwerken, schansen en stellingen. In: Abrahamse, J.E. et al. (2012), .
- Anonymus (1995), Ach lieve tijd Amstelveen [16 van de 18 dl]. Waanders
- Anonymus (2005), Ach lieve tijd Amstelveen [18 dl]. Waanders
- Bakker, A. (2015), Het raadsel Bylmetol. Bommen op Diemen. In: A. Bakker et al., Diemens oorlog. Dorp bij Amsterdam onder Duitse bezetting. Diemen: Historische Kring Diemen.
- Bakker, A. & T. Stallinga (2015), Luchtbescherming en luchtverdediging in Diemen. In: A. Bakker et al., Diemens oorlog. Dorp bij Amsterdam onder Duitse bezetting. Diemen: Historische Kring Diemen.
- Bijsmans, F. (1996), 800 jaar Amstelveen, de Amstelveners en hun oorlogen
- Bijsmans, F., N. Dennenbroek-Ottenhof, H. Grootveld, O. de Kat, M. van der Laan, M. van Munster, E. Slot & B. Speet (1996), 800 jaar Amstelveen, de Amstelveners en hun oorlogen.. In: Ach lieve tijd; 800 jaar Amstelveen en de Amstelveners. Zwolle: Waanders
- Boer, J.F.M. den & S. Duparc (1948), Kroniek van Amsterdam 1940-1945. Amsterdam: Uitgeverij J.H. de Bussy
- Bureau Monumenten & Archeologie (2011), Archeologisch bureauonderzoek. Plangebied Buitenveldert 2013 Stadsdeel Zuid. BO-11-093 Amsterdam 2011
- Gast, C.D. & C.J. Visser (1981), De geschiedenis van het Oude Dorp Amstelveen. 3^e druk. Gemeentebestuur Amstelveen.
- Gemeente Amstelveen (1985), Catalogus bij de tentoonstelling "De Bezettingsjaren in Amstelveen" Amstelveen: Afdeling Voorlichting van de gemeente
- Grimm, P. et al. (2009), Vliegvelden in oorlogstijd. Den Haag: NIMH
- Groesbeek, J.W. (1966), Amstelveen acht eeuwen geschiedenis. Amsterdam: Allert de Lange.
- Houten, T. van (2011), Een vrij ernstig geval. Aalsmeer en Aalsmeerders in oorlogstijd. Aalsmeer: Uitgeverij Van Grundig.
- Huurman, C. (2001), Het spoorwegbedrijf in oorlogstijd, 1939-'45. Eindhoven:
- Jansen, A.A. (1996-2001), Fliegerhorst Schiphol. Delen I t/m III. Bataafsche Leeuw
- Lücke, C. (1995), De Haarlemmermeer in oorlogstijd. Ljubljana: Van Geyt productions
- Molenaar, F.J. (1970), De Luchtverdediging in de Meidagen 1940 (2 delen). 's-Gravenhage: Staatsuitgeverij.
- Munster, M.D.M. & P. van Schaik, (2006), Nieuwer-Amstel en Amstelveen 1000 jaar historie. Alkmaar: Uitgeverij De Milliano
- Munster, M.D.M. (2001), Focus op Amstelveen.
- Nierstrasz, V.E. (1961), West- en Noordfront – Vesting Holland mei 1940. Waarin opgenomen de gebeurtenissen in Amsterdam. 's-Gravenhage: Staatsdrukkerij- en Uitgeversbedrijf.
- Pater, B.C. de & B. Schoenmaker (2005), Grote Atlas van Nederland 1930-1950. Atlas Maior
- Pekelharing, J.M. (2015), Email 15 juni.

Roegholt, R. (1993), Amsterdam na 1900. SDU

Spaargaren, J.J. (2012), Beschieting trein in Amstelveen op 9-9-1944 [irjacjsp@kpnmail.nl]
"Het ware verhaal over de trein uit AALSMEER"

Stigter, B. (2005), De bezette stad. Plattegrond van Amsterdam 1940-1945. Amsterdam: Athenaeum-Polak & Van Genneep

Stichting ARG (2012), Crash onderzoeksrapport Blenheim MkIV Ouderkerk a/d Amstel 27 juni 1940.

Studiegroep Luchtoorlog 1939-1945 (2008), Verliesregister 1939-1945. Alle militaire vliegtuigverliezen in Nederland tijdens de Tweede Wereldoorlog.

Vink, H. (1999), Amstelveen; van dorp aan de poel tot stad in het groen.

Visser, T. (1989), Jaren van verduistering. De bezettingstijd in Amstelveen.

Wijnand (1970), 't Was goed genoeg! Vijftien maal vijf jaar voetbalvreugd 1895 A.F.C. 1970.

Zwaan, C. (2011), Op zoek naar beelden van een beschoten trein.

Zwanenburg, G.J. (1993), En nooit was het stil Kroniek van een luchtoorlog

10.2. Explosievenonderzoeksrapporten

Ingenieursbureau Amsterdam (2010), Amstelveenlijn; probleeminventarisatie conventionele explosieven. Projectnummer 65

Ingenieursbureau Amsterdam (2012), Gershwin; quick scan conventionele explosieven.

Ingenieursbureau (2015), De Boelelaan-Oost; vooronderzoek conventionele explosieven.

KWS (2007a), Onderzoek conventionele explosieven. Sportpark Janselaan West – Amstelveen. Projectnr. 770024 Definitief. Datum: 17-10-2007

KWS (2007b), Aanvullende verklaring betreffende Historisch OCE vooronderzoek Sportpark Janselaan te Amstelveen. Datum: 22 oktober 2007.

REASeuro (2006), Rapport Probleeminventarisatie en –analyse . N201 Provincie Noord-Holland.Rapport RO-060035 definitief, 17 maart 2006

T&A Survey (2009), Rapportage van het historisch vooronderzoek naar de aanwezigheid van conventionele explosieven voor project Schiphol-Amsterdam-Almere. Deelgebied 1 (SAA). Projectnummer: 0809GPR1820.1. 14 december 2009 – definitieve versie/

T&A Survey (2012), Historisch vooronderzoek naar de aanwezigheid van niet gesprongen explosieven ter plaatse van spoortracé Amsterdam Sloterdijk – knooppunt Diemen – Diemen. Projectnummer L-NGE001. Opdrachtnummer A01-2203397 – R20-5000518856 Perceel 2 Rapportnummer RNO-018 versie 3.0 25-02-2012

T&A Survey (2014-2015) Zuidas

Bijlage(n)

Bijlage 1 - Chronologie

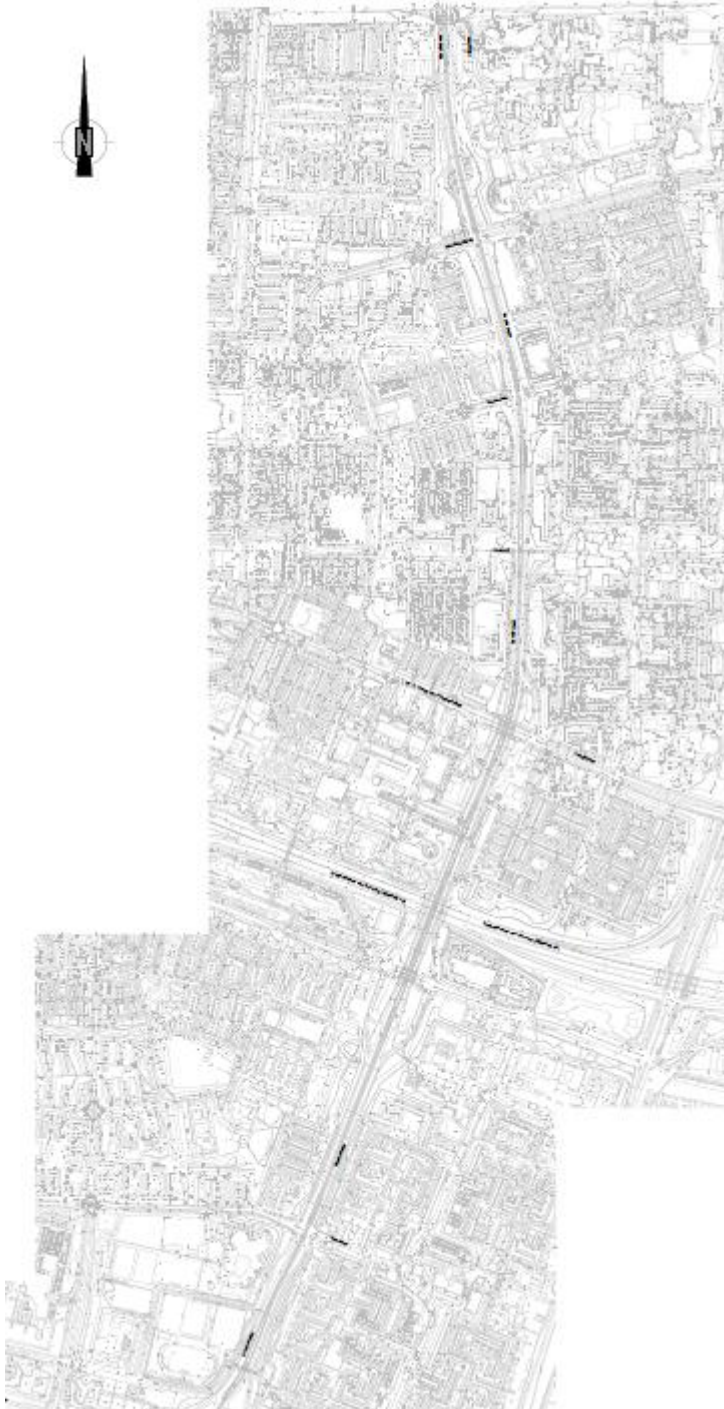
Tabel: Gebeurtenissen op/nabij locatie in de Tweede Wereldoorlog.

jaar	datum	plaats	gebeurtenis	
1940	10-05			
	14-05	Noorddammerlaan	Een Nederlandse luchtafweerstelling te Bovenkerk	
	27-06	Amsterdamseweg, wandelpark	Bombardement	
	27/28-06	Bovenkerkerweg 114, 400 m	Vier bommen gevallen en ontploft	
	29-06	Buitenveldert	Bewoners: Engels vliegtuig belicht omgeving lichtkogels	
	8/9-07	Buitenveldert	7-tal bommen op land van Barneveld en Overschot	
	9/10-07	Bovenkerkerkade 135	Een bom gevallen en ontploft	
	9/10-07	Bovenkerkerweg 128 en 130	Drie bommen gevallen en ontploft	
	22-07	Ringdijk in de Bovenkerkerpolder	Bombardement	
	23-07	Bij Oostermeerweg en Bankraspad	Bombardement	
	Aug.	Bij Nes en in Urbanuspark	Bombardement	
	3/4-08	Noorddamweg	Bommen gevallen en ontploft	
	7-08	Ringdijk Bovenkerkerpolder 21 Ringdijk Bovenkerkerpolder 22	Bom ontploft en twee blindgangers Bom ontploft	
	10-08	Keizer Karelweg	Drie huizen getroffen door bominslagen	
	07-09	Henegouwerlaan	Crash He 111; bommen zijn weggezakt in het veen	
	Okt.	Schinkeldijk	Bombardement	
	27-10	Zuidelijke Wandelweg	Brandbommen	
		Ringspoorbaan	Brandbommen	
	30-10	Keizer Karelweg	Bombardement	
	15-11	Janselaan	Bombardement op FLAK-stelling	
1941	03-01	Buitenveldert	Poelen en stick op luchtfoto TARA H-550 311	
	30-08	Vliegveldweg bij Ringvaart (Bosplan)	Wellington stort neer tegen een betonnen muur	
	30-08	Koenenkade	Crash Blenheim Mk IV V5523 MK-B	
	30-10	Keizer Karelweg	Bommen, drie doden	SAA
	23-12	Middelpolder achter de Hubertushoeve	Crash Duits vliegtuig	
1942	03/04-07	Nabij Bosplan te Amstelveen	Crash Blenheim Mk IV	
	8-06	Noorddammerweg 103	Op 300 m achter boerderij gat in land gevonden	
	13-06	Janselaan	Gat gevuld na bevinding dat tijdbom ontploft was	
	5-10	Ringspoorbaan	Brandbommen op onbekende locatie	SAA
	07-10	Schinkelpolder bij Bovenkerk	Crash Marauder	
1943	22-07	Middenmeerweg	Crash Duitse jager	
	25-07	Noorddammerweg en polder aan	Noodafworp brandbommen	

		de Legmeerdijk		
	03-11	Noorddammerweg; terrein van de Weermacht	Crash Marauder 41-34693 WT-Q	SGLO
	3/4-12	Bosplan bij Koenenkade	Crash Mosquito Mk IIF DO739 RX-X	
	13-12	Bosplan	Bommen bij aanval die Schiphol definitief uitschakelt	
	13-12	Legmeerdijk 36	Crash bommenwerper; deel romp, vleugel en motor	
	16-12	Achter Amsteldijk Zuid 185 in Bovenkerkerpolder	Crash Duitse jager	
1944	16/17-06	Amsteldijk Zuid bij Nes	Crash Halifax Mk. III NA508 KN-A	SGLO
	10-09	Buitenveldert	Drie kraters op # 10SEP44	IBA
1945	24-02	Elsrijk bij Pauluskerk	Bombardement	
1945	01-03	Amstelveen	Bombardement	
1980		Amstelveen		

Bron: Explosievenopruimingsdienst (1994), Korthals Altes, LBD Amstelveen, RNLAF, SGLO, Stadsarchief Amsterdam.

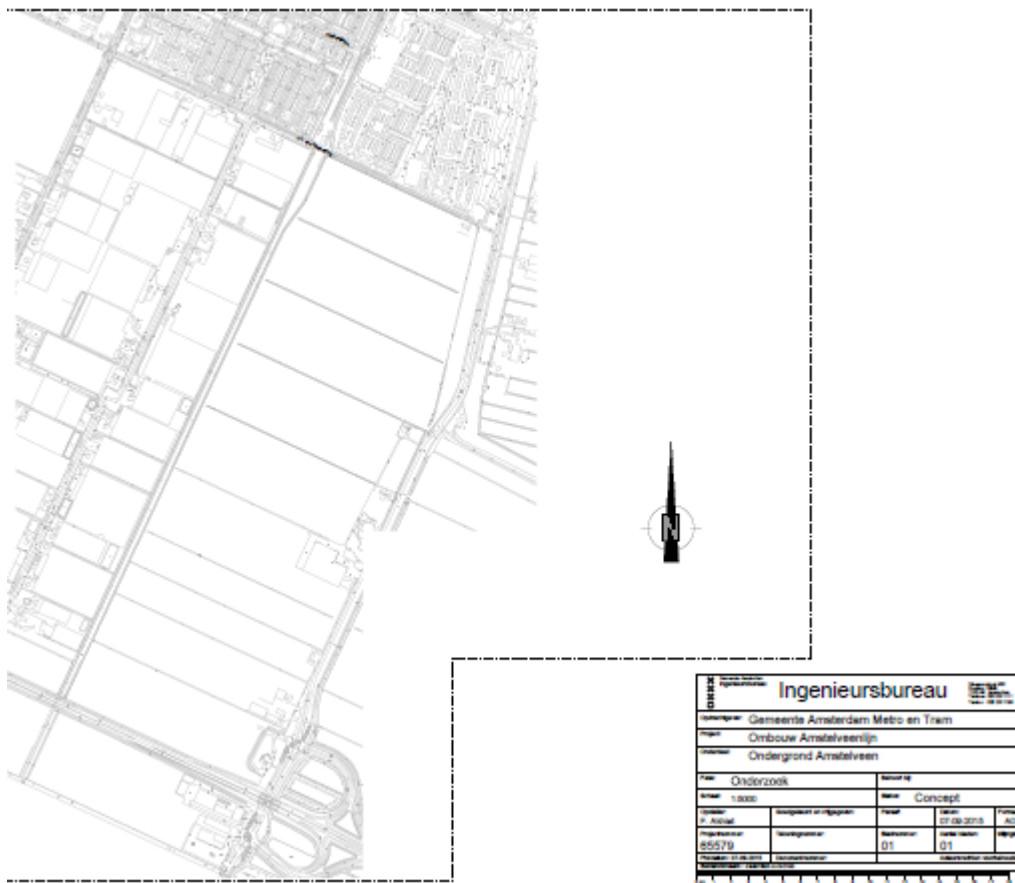
Bijlage 2a – Onderzoeksgebied noord

Bijlage 2b – Onderzoeksgebied centraal

Bijlage 2c – Onderzoeksgebied zuid

Bijlage 4 - Luchtfoto # 3040 20APR43

Bijlage 5 - Luchtfoto #3051 26JUL43

Gemeente Amsterdam

Amstelveenlijn

Vooronderzoek conventionele explosieven

Versie 2

28 september 2015

Kenmerk

Bijlage 6 - Luchtfoto #4363 24FEB44

Bijlage 7 - Luchtfoto #336o 24FEB44

Bijlage 8 - Historisch feitenmateriaal

 Ingenieursbureau Gemeente Amsterdam	Projectnaam Gemeente Amsterdam Metro en Tram		Projectnummer 65579
	Projectlocatie Ombouw Amstelveenlijn		Projectstatus In uitvoering
	Projectomschrijving Situatie typologie opraven en beschieting		Projectleider J. van der Vliet
	Projectstart 1-1-2010		Projecteinde 31-12-2015
	Projectbudget 1.000.000,-		Projectkosten 1.000.000,-

Gemeente Amsterdam

Amstelveenlijn

Vooronderzoek conventionele explosieven

Versie 2

28 september 2015

Kenmerk

Bijlage 10 - NIOD-instituut archief 077

Tabel: NIOD archief 77 inventaris 1328

Blz.	Nr.	datum	Uhr	Gebeurtenis
2	30	31.8.1940		Nieuwer Amstel 1 Blindgaenger
3	4	7.9.40		Nieuwer Amstel deutsche Bombenflugzeug abgestuerzt auf Henegouwenlaan
33	4	9.10.1940		In folgenden Gemeinden Brandplaettchen gefunden: Loosdrecht, Amstelveen und Velzen. Suchaktion eingeleitet.
71	16	15.11.40	01.30	In Nieuwer Amstel (Nordholland), 3 Sprengbomben auf Ackerland. Glasschaden an Wohnhaeusern.
117		2.1.41		Nieuwer Amstel Flakgeschoss
122	5	8.1.41		Nieuwer Amstel

Bron: NIOD: 77/1328 Genaralkomisariat für das Sicherheitswesen Höhere SS- und Polizeiführer